

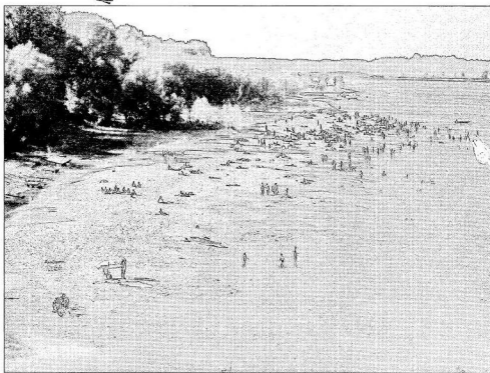
BAJAI HONPOLGÁR

Várostörténeti és Környezetvédő lap

2003. szeptember

XIV. évfolyam 9. (155.) szám

Ára: 200 Ft

A bajai „plázs” a Duna-hídnál 2003 augusztusában (Fotó: Banga Szabolcs)

A szélsőséges időjárás hatása a Duna mentén

Az elmúlt közel tíz évben a szélsőséges időjárás éreztette hatását Magyarországon. Jelentős árvizek vonultak le a Dunán és minden korábbt meghaladó árvizek jelentkeztek a Tiszán. Ugyanakkor vízhiányos, aszályos időszakok is követték egymást.

A tavalyi évet a Duna menti árvizek jellemezték. Az első árhullám március végén vonult le a Budapest alatti szakaszon 844

cm-es bajai tetőzéssel. A második árhullám augusztusban volt, amely a nyári árvizek sorában a második legnagyobbként 943 cm-rel tetőzött (az eddigi nyári legmagasabb árvízcsúcsot az 1965. évi 976 cm-es bajai vízállás jelenti). Árvízvárosok főleg a töltések közötti hullámtéren keletkeztek. Az alacsonyabb szintre épített hétvégi házak és nyaralók, a hullámtéri erdők és mezőgazdasági területek víz alá kerültek, a

Duna-Dráva Nemzeti Parkhoz tartozó gemenci és béda-karapancsai tájegység területén szétterülő víz a védett növény- és állatvilágot károsította. A vízügyi igazgatóság szakmai irányítása, az egyéb szervezetek, az önkormányzatok és a lakosság segítségével mellett sikeres volt a védvonal védekezés, a mentesített ártéren lényegében semmiféle árvízok nem keletkeztek.

(Folytatás a 7. oldalon.)

Türr István emlékhelyei Olaszországban

Aki maapság Baján jár, benn a városban és a Sugovica partján, avagy éppen Budapesten, az egykori Kishíd utcában nézegeti a sarki palota márványborításos falát, örömmel tapasztalhatja, hogy a lefutott hatnegyedik század nemzedékei megbecsülték Türr István tábormegemlékét. Az utca a nevét viseli, domborművei, szobrai felidéznek szüles alakját, sírja szépen karbantartott obeliszk a Fiumei úti sírkertben. A kőből, bronzból emelt „jelök” szerves részei életünknek és nem hagyják kihunyni az olasz egyesítési küzdelemben, a hozzá kötődő magyar szabadságharcos mozgalmakban, valamint a későbbi évtizedekben idehaza végbevitt tettei emlékéit. Időről időre történészek és színpírók is jeles köteteket szentelnek életútjának. Legutóbb Bálint László két műfaj határán, remek dokumentum-regényben idézte fel a legkiemelkedőbb magyar garibaldista – akkoriban nülzás nélkül világra szóló – tetteit, a mai látilát megteremtő két nagy háborúban (1859, 1860) játszott szerepét.

Örök emberi kaland olyan helyszínekre látogatni, amelyekhez valamilyen jeles tett emlékéit köti a hagyomány. Van benne érdeklődés, izgalmak, a hajdanvolt dicsőséges vagy tragikus eseményhez való sajátos fizikai kapcsolat élménye. Sokszor társul hozzá hol az erkölcsei példakövetés, hol a tapasztalatszerzés vágya. És még mélyebben ott a múlt idővel való dacolás, a halál nagy demokráciájával szembeni ellenszeggülés akarata: ne pusztuljon el minden, amit az emberfia tesz ezen a világon! Van, aki záróidők hevévelletti éli át mindezt – van, akit éppen csak meglegyint a szellője. De ha valaki süket is erre a zenére, amit a letűnt századok muzsikálnak, egyszer turistaként is különleges élményben lesz része, ha Türr István nyomába szegődik az Appennin-félsziget táján.

Bár mai állapotában többszöri átépítések eredménye, tömbjében még őzri egykori alakját az a vasúti híd, amely Boffalora lombard városka közelében a piemonti határt adó Ticino folyót íveli át. Oldalán ma modern közfűtő híd is átszeli a vizet. A körülöttük kialakult szabadstrand fővenyéről remek látvány a több mint százötven éves műanyag, amelyen félóránként szaguldanak át széleseben a Milánó és Torino között járó gyorsvonatok. 1849 januárjában szon a sánpáron trómpolt át az akkor még osztrák Lombardiából az olasz oldalra, a szárd királysághoz tartozó Piemontba Türr hadnagya, a Ferenc Károly főhercegről elneve-

Türr István szobra a római Gianicolo dombjának sántáján.

A szobor Csikszentmihályi Róbert alkotása

zett császári ezred tisztje. A következő éjszakán azután csónakkal segítette legkedvesebb emberei átszökötését is, hogy eleget tegyen az Országos Honvédelmi Bizottmány hazalívó kiáltványának. A cél a szabadságharcát vívó magyar hazába való visszatérés volt, de ehhez módot, lehetőséget is kellett találni. A csapatból Türr – a piemonti haderőbe tartozó, de távollatosabb célú – légiót formált, amelynek először a zászólóját avatták fel az átkelés helyszínétől nem túltagosan messze, délre fekvő Spinetta nevű kisebb helység templomában. A Tarka Világ című „illusztrált” lap hísz esztendővel később, felidézve Türr tábormok

dicső tetteit, mozgalmas rajzban ábrázolta a templom kapujában zúzó jelenetet: a papot és a lépcsőn sűrűsödő magyar légiósokat. A remek képek csak a szokásos buja van: szerzője soha életében nem járt a helyszínen, és a maga fejéből találta ki az egészet! Átmeneti korban vagyunk ugyanis: az olvasók már étesek az eredeti élményt idéző képekre; ám még nincs olyan infrastruktúra, amely ezt mindig biztosítani képes; és ugyanakkor a lapszerkesztők már elég gálástalanok ahhoz, hogy kelílen nagyvonalúan kezeljék a képi hitelesség kérdését...

A városka valódi temploma tehát nem a Tarka Világ képen látható kiépítésű, csak

hanem méltóságteljes barokk építmény, amely az előtte nyíló jókora szabad térségen bő helyet adhatott a felsorakoztatott magyar katonáknak. Nem sokkal később a magyar légő felelőseire is sor került, és igencsak jó pszichológiai érzékre vallott a helyszín kiválasztása. A légő spinettai körletéhez igen közel fektült ugyanis egy olyan nevezetes csatamező, amelyet az olasz történelmi emlékezet ekkor már szívesen mutatott be az osztrákellenes nemzeti szabadságüzenet dícsőseségei előképeként: a margenfői síkcsig, ahol Napóleon Bonaparte és tábornoktársai oly bravúrosan győzték le 1800-ban a kétféle sasos armádiát. Az olasz risorgimento („újébredés”) politikai mozgalma azután – hol okkal, hol amélkül – a francia hadvezér itáliai kalandjait a nemzeti egyesítési küzdelem részeként értelmezte, olyannyira, hogy 1847-ben látványos múzeumot avattak a csatahely közelében, továbbá felállították a győztes korzi-kai márványszobrát. Ezen a frissen létrehozott nemzeti kultuszhelyen koreografálták a magyar légő eskütelit jelenetét: itt szorították Türr „Pista” magyarjait a szívrúkre a kezükkel, hogy a piemonti lobogóra felelősköve is a magyar szabadsáért harcoljanak a közös ellenség, a zsarnok Ausztria ellen.

Hamarosan azonban a hadiszerecsenek kedvezőtlenre fordult, így Türr legényei végül nem juthattak vissza a magyar Duna partjára. Vezértük is a németországi Baden felkelő seregében lett ezredes. A forradalmak tavaszára szerte Európában az ellenforradalmak nyara, majd ősze, tele következett. Türr az ötvenes évek elején mégis sűrűn visszajárt Észak-Itáliába, mert ő is hitt abban, hogy sikeres lehet a Milánóban kirobbantott tervezett mazzinista felkelés. Azok a szállodák, amelyekben akkoriban lakott, ma már nincsenek meg – bár részletes kutatással egy-két ideiglenes lakóhelyét talán azonosítani lehetne még. A tervek végül összeomlottak, 1853 februárjában a lékadást elfojtotta a császári hadsereg, és a magyar származott új helyet indult keresni magának a nagyvilágban. A krími háború idején Törökországban és a Balkánon szolgált, innantól az angol hadsereg uniformisában. (Itteni izgalmas kalandjait bőven taglalják életrajzai.) De amikor elérkezett 1859 tavasza, és a francia-olasz együttműködéshez csatlakozva a magyar emigráció aktív részese

lett a kibontakozó osztrákellenes küzdelemnek, Türr István a piemonti miniszterelnöknek, Camillo Benso di Cavour grófnál jelentkezett eligazításra.

A nagyhatalmi érdekviszonyokat a népi kezdeményezésekkel virtuóz módon egyeztetni képes olasz államférfi az észak-itáliai nagy tavaknál előretört Giuseppe Garibaldi tábornok csapatához küldte magyar bizalmassát. Abban a hatalmas játszmaiban ugyanis, amelyet Cavour az olasz egység megteremtéséért folytatott, igen lényeges – bár a köztársasági-demokrata elemek miatt csak korlátozott – szerepet szánt a Garibaldi vezette önkéntes alakulatoknak, így súlyt helyeztet arra, hogy legyenek hívei az alpesi vadászok (ez volt a garibaldisták akkori elnevezése) vezérének. Türr tehát kezdetül fogva Cavour „embere” volt a vörösingesek között. De

István egy pillanatot sem veszít – jegyezze fel feltehetően a garibaldista táborkar főnöke, Carrano Romano – vakmerően, minden előtt felnyomul a San Giacomo-hídra; nyílt homlok, kezében kard, emberei szoronyt szegyeznek egy golyó azonban eltöri a bal karját, a vállá alatt, megintantorodik a rettenhetetlen magyar („intrepido ungherese), de továbbra is rohamra kldi és bátorítja katonáit és érzelemteli hangon ismétli, hogy nagy áldozatok nélkül nem lehet győzni és felszabadítani a hazát.”

A Szent Jakab-híd ma már nincs meg – ha a régi térképekkel a helyszínt összevetjük, ott állhatott, ahol napjainkban a Tre Pontiba vezető helyi aszfaltút átíveli a Milánó-Véence autósútráda Brescia városa és a Garda-tó közti szakaszát. Itt emleket tisztelői márvány emlékoszlopot a csatában elesett Narciso Bronzetti őrnagynak.

1959-ben, a fent említett nagy csaták centenáriuma érdekében eredetileg ide terveztek Türr emléktáblájának elhelyezését is – ám végül pár kilométerrel északabbra, a Desenzanóba vezető, nagyforgalmú tartományi útnak a Tre Ponti felé leigazó sarkán, az ott álló ház falára tették, a Garibaldi-emlékmű közvetlen közelében. A fennmaradt iratanyag szerint a táblállítás a helyi olasz-magyar baráti társaság legjelentősebb akciója volt, méghozzá némi politikai felhanggal kísérv. E társaságok ugyanis akkoriban a helyi kommunista alapszervezetekhez kötődtek, sőt, egyfajta fedőszerveként lehetővé tették, hogy rajtuk keresztül a „szocialista tábor” – ez esetben a magyar pártállam – anyagi segítségben részesítse az olasz „testvérpártot”. Az olasz egyesítés – és konkrétan a Tre Ponti-csata – centenáriuma jó alkalmat adott a „forradalmár” elődökre hivatkozó politikai propagandára. De pénzügyileg ide, propagandára oda, a tábla Türr valódi hősiességének állít emléket és ma már természetesen senki sem tarja számon, hogy majd fél évszázada mífele politikai csatákban számított fegyverténynek a felállítás. Szövege mindenesetre napjainkban is vállalható: „1859. június 15. – Az alpesi vadászok, a felszabadító seregek előőrse, amikor a szelíd lombard dombokon megpillantották Urban felsorakozott hadosztályát, nem számították az ellenséget, hanem megrohanták, szembeszálltak vele. Támadtak, és elesett Itália ifjú hőse, Narciso Bronzetti vel a m

Garibaldi-emlékmű Tre Ponti közelében; a háttérben álló épület falán a Türr-tábla

ugyanakkor ösztönzött hatott rá Garibaldi „karizmája”, a „nagy ember” sajátos, lelkesítő hatása is – és talán ezért ragadta el a rajongó hevível az 1859. június 15-én ki-robbanó őszzeccsapásban.

A hadsziért észak-i részén előrenyomuló, már Brescián túl, Castenodolo és Tre Ponti térségébe érkezett vörösingesek Karl Urban császári táborserenyag – Bem tábornok egykori erdélyi ellenfele! – túlerőjű hadosztályával ütköztek össze. „Türr

vámnal, aki nemes vérért nem sajnálva harcolt a sajátjéért és a mi hazánkért. – 1959. június 15.”

A sebesült Türr visszavitték Bresciába, és már az amputáció is szóba került, amikor a jóbarát Teleki Sándor – Petőfi híres „vad grófia” – elküldte a francia sereg fősebészét, Thierie doktort, aki azután szakszerűen helyrerakta az ezüst vitézségi éremmel kitüntetett ezredes karcsontjait. A beteget a Fenerolli-palotában ápolták – ha műemléki szempontból nézzük, ez a barokk és klasszicista elemekkel vegyesen díszített, pompás bresciani palota a gyönyörű lombard városának persze ma nem számít igazi különlegességnek. Falára talán nem is pusztán Türr felépüléséért lehetne „hálatáblát” elhelyezni, hanem itt lehetne köbe vésett köszönetet mondani Brescia lakóinak azért, hogy a solferínói csata után százával idekerült magyar sebesülteket is ugyanazzal az önzetlen odaadással ápolták, amely a garibaldista ezredet is visszaadta az egészséges emberi életnek, karriernek, személyes boldogságnak.

1860 tavaszánól Türr ott volt Garibaldi oldalán, első hadsegéde lett, a készülő szicíliai expedíció egyik fő szervezője. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a nevezetes hadjáratnak már a legelső vilságos pillanatában. Az indulás után nem sokkal, május 6-án hajnalban ugyanis Garibaldi-nak jelentették, hogy az ezer harcosnak van ugyan ezer puskája, de nincs egyetlen tölténye sem! A municiót szállító csempészárkák ugyanis valahogy elkevered-

A nápolyi Palazzo del Prefetto, Türr egykori kormányzói székhelye 1860-ban

tek a sötétben a quartó sziklákán történő behajózásnál. Nos, a vörösinges tábornok – ahogy id. Alexander Dumas, a nagy francia író elmeséli, aki nem sokkal később első kézből értesült a történekről – azonnal Türrt küldte, és rábízta, hogy a legdélibb toszkán hadibázis, az ekkor már piemonti kézben lévő Orbetello készletéből szerezzen utánpótlást. A közeli Talamone főlében kötöttek ki a garibaldista hajók. Meredek középkori bástyatoronyral koronázott szirtfok oldalába települt ez a bájos városka, és főterén ma bőbeszédű emléktábla részletezi a Két Világ Hősnéke itteni látogatását. A dagályos szövegéből sajnos hiányzik az a mondat, hogy a furfangos Türr ezredes milyen elegánsan szerezte meg mindazt a hadifelszerelést, amellyel a rettenetesen ifjak azután egyáltalán megmenthették a hazát. Mert ha a marsaljai partraszállásnál – amelyet szintén a magyar ezredes vezetett – csak főlélegesen durrogattak is, a pavai diákcsoport szintén általa irányított fergeteges rohama már aligha sikerülhetett volna a sorsdöntő calatafimi csatában, ha a kellő pillanatokban nem támogatja golyózápor! De megnyugodhatunk: Szicília nem feledkezett el Türr áldozatos teitéről. A hadjárat e legelső – lélektanilag a legfontosabb – ütközetének emlékére emelt, hatalmas obeliszk mindkét nagy bronz dombornívén már a magyar ezredes is méltó módon meg van örökítve Garibaldi oldalán. Alakját könnyű azonosítani jellegzetes köpenye után, amelyet a korbelt nevezetes fényképfelvételeken is, mintha huszárdotter volna, végig panyókára vetve hordott a vállán.

Visszont aligha állapíthatjuk meg ma már, hogy a Palermo felé nyomuló vörösingesek útközbeni állomásein, a kis

szicíliai városkákban hol is állt meg Türr István. Misismeriben vajon hol ölelhetette át Éber Nándort, a Times tudósítóját, aki a szicíliai fővárosban állomásozó nápolyi csapatok pontos elhelyezkedéséről számolt be Garibaldi-nak? Vagy Alcamóban, Partiniccóban hol is szücsölgethette a jöffele törökös kávé barátjával, Tüköry Lajos-sal, aki életét adta Palermo bevételéért? Azt viszont tudjuk, hogy a győzelmes tímadás után tábornoki rangot kapott és az új hadsereg első hadosztályának szervezését bízta rá Garibaldi diktátor. Majd – miután érdemeit Dél-Itália elfoglalása során, így főképp a voltornói csatában tovább tetézte – kinevezte Nápoly és környéke első katonai kormányzójává. Szállását a királyi palota előtti hatalmas tér keleti oldalát lezáró épületben – az eredetileg a királyi vendégek kíséretét elszállásoló Foresteria-palotában – tartotta.

Ma ez az épület – Türr egykori funkciójának örököséeként! – a város prefektúrájának (közigazgatási vezető) székhelye. Északi oldalhomlokzatának közepén Varga Tamás különösen eredeti felfogásban állított emléket a magyar tábornoknak. A garibaldista Türr ugyanis a markánisan mintázott bronz domborművön saját szobrárt szemléli, amely immáron királyi altábornagyként örökíti meg vonásait! A szellemes kompozíció finom ironiája arra utal, hogy bizony idővel a republikánus forradalmároknak is meg kellett alkudniuk a sorssal. A figura méltósága ugyanakkor azt is jelzi, hogy hőse úgy vállalt kompromisszumokat, hogy soha nem tagadta meg szabadságharcos múltját. A domborműnél – amelyet Mádl Ferenc köztársasági elnök avatott fel 2002 júniusában – nemzeti

Türr-dombormű Nápolyban, a prefektus palota oldalhomlokzatán (Varga Tamás alkotása)

ünnepeinkön összegyűlnek a nápolyi magyarok, hogy emlékezzenek a távoli hazára.

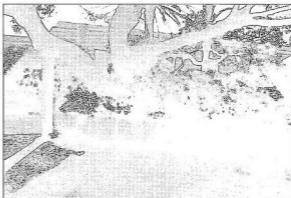
Túrr Istvánnak ezután még évtizedekig Olaszország volt a második otthona, így bizonyára számos további emlékhelyét azonosíthatnánk. Fenn északon, az Alpok lábainál, a Lago Maggiore gyönyörű nyugati öblében, Pallanzában a Rusconi-Clerici villa krónikája máig számontartja, hogy az 1860-as években a tábornok sokat tartózkodott falai között (akkor még Villino Bozzotti volt a neve). Lenn délen, Santa Maria Capua Vetere főterén az egykori voltornói útközet egyik legimpozánsabb emlékműve emelkedik – egykori hadisíkerei színhelyén ezt személyesen ő avatta fel a századvégen. Azután levelezéséből is bizonyára ki lehetne húvelyezni azoknak a milánói, torinói, genovai, majd később velencei, római stb. szállodáknak a címéit is, ahol időnként megfordult. Ut-cák, terek viselik nevét Milánótól Firenzén át Palermóig. De Túr ma már nem csupán egyike a hajdanvolt nagy nemzedék legjobbjainak, akiknek életéről hangyaszorgalommal gyűjtőgetjük az adatmorzskákat. Jelleppé magasodott – és ezért kapott gyönyörű márvány mellszobrot Rómában, a Gianicolo dombján, a Risorgimento hőseinek gyönyörű emlékparkjában. Csikszentmihályi Róbert alkotása carrari márványból készült és travertinből – Róma környékének rózsaszínes árnyalatú, nemes mészkövéből – faragták a talapzatát. Orbán Viktor akkori miniszterelnök avatta fel 1999 szeptemberében, és azóta nézi a dombtetőről a világ egyik legszebb kilátását: miként lüktet, érvénylik, kavargó – vagyis él! – odalenn az Örök Város.

Túr az egyesítés előtt soha nem járt Rómában és sorsa úgy hozta, hogy az olasz fővárosért végül egyszer sem tudta kirántani hüvelyéből a kardját. Mégis méltó helyen áll a szobor, mert a bajai lakatosinasból lett vitéz tábornok alakja mindazt az erőfeszítést, hitet, lelkesedést, de vért és verejtéket is jelképezi, amellyel a magyarok hozzájárultak Itália egyesítéséhez. Minden március 15-én itt találkozik a római magyar kolónia, hogy a szobor lábánál elhelyezze az emlékezés virágait.

Csorba László

A cikk illusztrálásához használt fotók Csorba László: Magyar emlékek Itáliában (benda FOTO 2003) című könyvéből származnak.

Garibaldi házában

A Szardínia északkeleti partja előtti kis szigetecsoport egyik tagjának, Capra nevének hallatán hevesebben dobog az olasz hazafiak és néhány bajai honpolgár szíve: itt élt 1856-tól 1882-ben bekövetkezett haláláig az egységes Olaszország egyik megteremtője Giuseppe Garibaldi, akinek szinte egész élete a szabadsáért folytatott harcok sorozatából állt.

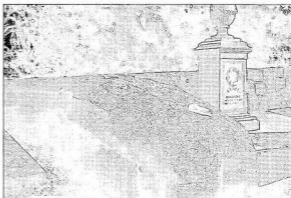
Ha már megadott nekünk, hogy családi kirándulás keretében eljussunk ezen a nyáron Szardínia szigetére, kutyá költésességünknek éreztük, hogy elzárunk a bajai honpolgár lakóházához, és tisztelgünk síremlékénél. Alig néhány perccel zárás előtt érkeztünk a jelenleg múzeumként működő szerény épületegyütteshez. Talán ez volt a szerencsénk, így most fényképeket is mellékelhetek a rövid írás-hoz. A látogatóknak ugyanis tilos fényképezőgépet vagy videofelvétőt bevinni a

háza, ugyanakkor képeslapok nem kaphatók az emlékhelyről. A portásnak hiába mondtuk, hogy Magyarországról, Túr István városából érkezünk, és szeretnénk az itteni múzeum részére készíteni egy-két felvételt, ő hajthatatlan maradt.

Segített azonban az egyik múzeumi tirlatvezető, alkalmazott, aki miután minden látogató eltávozott, elvitte a fényképezőgépet és titokban csinált néhány felvételt Baja népének: egyet a házhoz vezető sétányról, egyet a kertről, amelyen egy terebélyes fa görbe törzse és ágai takarják a múzeum főépületét és kettőt a tábornok örök nyughelyéről, amelyet egyszerű faragatlan gránitömb jelez a kert félrecsú, csendes szegletében.

Itt látható még öt gyermek és harminkét felesége síremléke is.

Schmidt Antal

Indul a helyi televízió!

Az augusztusi kísérleti adások után szeptember 2-án, kedden este 19 órakor a bajai kabeltévé-hálózatok ún. információs csatornáján (ahol korábban a képviseletet lehetett elválasztani) megkezdődött az új Bajai Városi Televízió (BVT). A most induló csatorna műsora közel nyolcezer bajai háztartásba jut el.

Az önkormányzati támogatással működő csatornáról kérdeztük Nemes Gábor, a bajai képviselő-testület Közköztársasági és Kulturális Bizottságának elnökét.

– Hosszú évek óta nem volt televízió Baján. Miért pont most segíti egy ilyen csatorna belépését az önkormányzat?

– Rendkívül fontosnak tartjuk a helyi nyilvánosság jó színvonalú működtetését. Ennek az önkormányzati választások kampányidőszakában hangot is adtunk, és az SZDSZ kampányanyagában is kiemelt helyen szerepelt ez a téma. Mind az írott, mind az elektronikus médiumok terén előre kell lépniük, mert úgy gondoljuk, hogy a polgárok alulinformáltak a város dolgait illetően. Ezzel valamennyi frakció egyetért, hiszen különböző vita nélkül fogadtuk el azt, hogy az idei költségvetésből 10 millió forintot kommunikációra fordítsunk.

Véleményünk szerint a helyi nyilvánosságba való befektetés megtérül, hiszen ennek segítségével az itt lakók pontos, konkrét tájékoztatást kaphatnak az önkormányzat és a város ügyeiről.

Azt gondoljuk, hogy ez az összeg összességében nem elég, a kezdéshez azonban talán elegendős. Terveink között szerepel a jelenlegi, közlönyeszerű Önkormányzati Tájékoztató helyett egy hetilapot kiadni, amelyben közérthető formában számolnánk be a helyi rendeletekről, határozatokról, emellett a különböző vélemények is megjelenhetnek e lap hasábjain. Az új sajtó mellett a Bajai Rádió közszolgálati avarulátit is elő kell segíteni, ezért ezzel a médiummal is egy keret-megállapodást tervezünk, amelynek lényege, hogy az önkormányzat rendszeres anyagi támogatásért cserébe a csatorna különböző közszolgálati műsorokat fog gyártani és sugározni.

Mégis, talán a legjelentősebb feladat, erre áldozni a legfontosabb, a helyi televízió megteremtése. Ebben a témakörben konkrét pályázat kiírását nem tartottuk szükségesnek, mert az utóbbi időben szá-

mos ajánlat érkezett. Az ajánlattevőket több bizottság is meghallgatta, majd a képviselő-testület tavasszal megtárgyalta a kérdéskört, és a bizottságok véleményével egybecsengve a villányi székhelyű Toland Kft-t bízta meg a helyi televízió működtetésével. A céggel 2004. december 31-ig szóló ún. támogatási szerződést kötöttünk, amelynek értelmében az idei évben az önkormányzat 4,8 millió forinttal járul hozzá a műsorkészítéshez.

– Milyen elvárásai vannak az önkormányzatnak az új televízióval szemben?

– Összinté szándékunk, hogy a Bajai Városi Televízió egy közszolgálati csatorna legyen, ne pedig pártpolitikai szócső. A támogatási szerződés értelmében az önkormányzat a főszerkesztő személyébe sem kíván beleszólni, a Toland Kft-nek pedig csak tájékoztatói, „megbeszélési” kötelezettsége van az önkormányzat felé a fontos kérdésekben, ilyen például a műsor tartalma, időbeli növelése, a műsorstruktúra változtatása, a műsorszolgáltatás napja, napi beosztása.

Az önkormányzat bár a napi műsorkészítésben nem kíván részt venni, de fenntartja magának a jogot, hogy egyes témákról, például a halászléfőző néprémnyelvről hosszabb tudósításokat készíttessen a televízióra.

A szerződés értelmében a BVT köteles heti négyórás műsort sugározni, továbbá köteles a képviselő-testület üléseiről beszámolókat készíteni, illetve a közérdeklő közleményekről tájékoztatást adni.

Az ajánlattevők közül nem a legolcsóbb nyert. A döntésünknek inkább azt vizsgáltuk, hogy hosszú távon, perspektívákban melyik az a cég, amelyiknek a megfelelő referenciái alapján a legtöbb esélye van arra, hogy színvonalas műsört készítsen. Így esett a választásunk a Toland Kft-re.

Fontos megjegyezni még, hogy a csatorna adásairól digitális DVD-másolatok készülnek, amelyek negyedévente az Ady Endre Városi Könyvtár gyűjteményébe kerülnek majd.

– Az induláskori heti négyórás műsor hová fejlődhet? Vannak-e hosszabb távú célkitűzések?

– Természetesen. Szeretnénk, ha egy éven belül betete két új négyórás adással bővíteni a program. Mindehhez persze maximum két új munkatársat a pályázati és a reklámlehetőségeket. Öröndetes lenne, ha a BVT bekapcsolódna az országos Városi Televíziós Hálózatba, ha egyes bajai

műsorokat a környező települések televíziói is sugározni, illetve ha a bajai műadások, riportok eljuthatnának az országos közszolgálati csatornához. A célok között szerepel továbbá az élő adás feltételeinek megteremtése is. Minden bizonnyal a legnehezebb feladat a közszolgálati státusz megszerzése lesz, hiszen eddig az országban csak kevés televízió érdemelte ki ezt a címet.

Az új televízióról megkérdeztük Muth Roland stúdióvezetőt, operatőrt is:

– Hogyan került Bajára? Mivel foglalkozott korábban?

– Gyerekkorom óta az volt a vágyam, hogy operatőr legyek. Ez a dolog sokáig álomnak tűnt, mivel villányi gyerekként nem tudtam, hogy sikerüljen fog-e az elképzelésem. De volt bennem kitartás. A síklősi gimnázium elvégzése után úgy döntöttem, hogy az alapoknál kezdem, így elmentem fényképésznek. Ott egy olyan barátai körrel ismerkedtem össze, akikkel a mai napig tartjuk a jó kapcsolatot, olyanokkal, akik vonzódnak a filmzéshez. A fényképészetet jó eredményel végeztem el, majd katonaa lettem, ezután kerültem az MTV Pécsi Körzeti Stúdiójához. Szerencsém volt, mert egy olyan időszakban csöppentem oda, amikor még nagy nevekkel lehetett együtt dolgozni, például Erős Antóniával, Máté Krisztiánval, Vovess Tibivel. A Pécsi Körzeti Stúdióban nyolc évig dolgoztam, szerencsére sok mindent tudtam csinálni, segédoperatőrként kezdtém, majd kameraman lettem. 2000-ben pedig már a körzeti híradó vezető operatőre voltam. Időközben azonban úgy hozta a sors, hogy megváltozott a helyzet az MTV-nél, így eljöttem onnan, és azonnal a Duna TV tudóstója lettem. Ebben az időben hoztam létre a Toland Kft-t. 2002-ben pedig teljesen a válláról megszerveztünk egy új pécsi tévét.

Az évek során szerencsém volt, hogy nagyon sok iskolát tudtam elvégezni. Nyakon nevelkedtem, mint Ragályi Elemér, Illés Gyuri bécsi és Vagyóczy Tibor. 26 évesen lettem HSC-s operatőr.

Egy bajai tévé esetleges indulásáról pedig egy barátai találkozás hallottam. Ezt követően beadtam a pályázatomat, amelyet végül elfogadott az önkormányzat.

– Mit terveznek, mit szeretnének az új televízióban megvalósítani?

– A koncepciók szerint egy közszolgálati televíziót szeretnénk létrehozni, amely értéket hordoz. A tévé a bajai polgárokról, a bajai polgároknak szól. Már a kezdetektől fogva számítok a korábbi Bajai Városi Televízió munkatársaira is.

Olyan műsorstruktúrát állítottunk össze, amellyel a nézők minden rétegét szeretnénk kiszolgálni. Azt szeretnénk elérni, hogy a nézők találják meg azt a sávot, amely számukra fontos és hasznos. Saját magunknak három hónapot jelöltünk ki, ami alatt elkészülnek a pár dolog, majd a vizsszajelzések után tudunk alakítani a műsorainkon. Fontosnak tartom, hogy mindig képesek kell lenniük a megújulásra, ezért folyamatosan számítnak a nézők véleményére. Azonban előre is előzetes kérék a kezdetekben biztosan előforduló hibáért.

A műsorstruktúra szerint kedden jelentkezne új adás 19 órától, amelyet pénteken szintén este hét órától megismétlünk. A négy óras program gyerekeknek szóló műsorról kezdődik, majd a város és környéke eseményeivel foglalkozó híradó következik. Ezt követően indul a filmes blokk, amelyben európai és magyar filmalkotásokat vetítünk. A filmekhez a tervek szerint egy rövid bevezetőt is mondunk, azonban

a filmeket nem szaktjük meg reklámblokkal. Tervezzük kisebbségi magazinműsorok indítását is, folyamatban vannak az egyeztetések ez ügyben. A harminc perces magazinműsorban hetente mindig más kisebbség jelenhet meg, azonban van rá mód, hogy a nemzetiségek, a kisebbségek életéről, jelentősebb rendezvényeiről hosszabb tudósításokban is beszámoljunk. Indítunk egy kulturális magazint és sportműsort is. A tervek között szerepel a bajai női kosárlabdázók mérkőzéseinek közvetítése. A felsorolt műsorok mellett szeretnénk egy közéleti magazint is csinálni, ami hétfői-bétre feldolgozná a legfontosabb aktualásokat.

Csatornánk vasárnap délelőtt 10 órától az ismétlés mellett egy ifjúsági műsorrall is jelenkezik. A műsor elkészítéséhez szeretnénk bevonni a fiatalokat, az elképzelések szerint ők maguk gyártják majd le a műsort. Lehetőséget kívánunk biztosítani egy fiatal gárdá kinevelésének, egyfajta tehetségkutatónak tekintjük ezt a műsort.

Ezek a tervek. Reméljük, hogy jó csapatot tudunk összerakni és meg tudjuk csinálni azt, amit szeretnénk.

Ettől a tévétől azt várom, hogy töltsön be egy olyan úrt, ami a mai médiában je-

lentkezik. A kereskedelmi csatornák megjelenése után véleményem szerint a szakma rossz irányba ment el. Olyan emberek kerültek kamera és mikrofon közeibe, akik nem megfelelő tudással és alázat nélkül végzik a munkájukat.

Baján szeretnénk egy olyan műhelyt, egy dokumentumfilm-stúdiót kialakítani, amelyik értéket állít elő, és ahol olyan alkotások születhetnek, amelyek különböző megmérettéseken is versenye kelhetnek. Mert ha innen jó, nézhető anyagok kerülnek ki, akkor maga a televízió is kiléphet a régióból, anyagaink megjelenhetnek az országos közszolgálati csatornákon.

Eldégi munkám során azt tapasztaltam, hogy egyes tévék nem becsülik meg a kollektív munkáját, és az értékek pillanatok alatt elhúlnak. Ezért javasoltam az önkormányzatnak, hogy DVD-lemezre archiváljuk a műsorokat, amelyek majd rendszeres időközönként a városi könyvtárba kerülnek. Így megmarad a jövő számára az az érték, amit létrehozunk.

Megítáztetés, hogy az értéktartást, ezt a nemes feladatot a mi kis csapatunk végezheti el.

Banga Szabolcs

A szélsőséges időjárás hatása a Duna mentén

(Folytatás a címlapról.)

Az árvízvédekezés mellett márciusban, augusztusban és novemberben belvízi védekezésre is sor kerül.

Mindhárom esetben a Duna felső vízgyűjtő helyén lehallott csapadék következtében a Dunán olyan árhullám vonult le, amely mellett a belvízek gravitációs kivezetési lehetőségei megszűntek, ezért a Dunába vezető Sárköz-I. fűcsatorna torkolatában lévő Érsekszászdi szivattyútelep, valamint augusztusban ezen felül a DVCS torkolati szivattyútelep üzembe helyezése vált szükségessé.

A Duna-menti sikság vízrendszereiben a belvízhelyzet kialakulásának két sajátos oka lehet:

- a belvízrendszer területére lehallott csapadék;
- a Duna felső vízgyűjtőhelyén lehallott, jelentősebb árhullámot kiváltó csapadék.

Az első esetben a lehallott csapadék következtében – annak mennyiségétől függő mértékben – megemelkedik a talajvízszint és megnövekszik a területi lefolyás. A második

esetben a Duna vízállásának emelkedésével párhuzamosan a jó vízvezeték (homok, homokos kavics, kavics) talajokon keresztül viszonylag gyorsan feltöltődnek a part menti területek talajvízartó rétegei. Következniük kell – az árvízszint magasságától és tartósságától függő mértékben – jelentős kiterjedésű területeket veszélyeztető víz jelenik meg a vízrendszerben, melynek kezelését belvíz-védekezési folyamatként kell ellátni.

A második típusú belvíznél, belvízrendszereinknél az is figyelembe kell venni, hogy az árhullámot kiváltó csapadék időszakában az Alsó-Duna vidéken öntözésre okot adó aszályos körülmények lehetnek, ami miatt a területen biztosítani kell a szükséges vízkészletet. Ezért körültekintően kell átalakítani a vízkormányzást. A vízellátás biztosítása mellett, a szivattyúzás mérséklése érdekében vissza kell fogni a vízbevezetést. Talajdonképpen ez az eset állt elő a 2002. augusztusi árvíz időszakában.

Az idei év januári és februári belvízvédekezésélt kezdődött. Január elején a Duna felső vízgyűjtőhelyén lehallott csapa-

dék következtében a Dunán olyan árhullám vonult le, amely mellett a belvízek gravitációs kivezetési lehetősége megszűnt, ezért szélsőséges vált a Dunába vezető Sárköz-I. fűcsatorna torkolatában lévő belvízitemelő szivattyútelep üzembe helyezése.

A februári belvíz kialakulásában jelentős szerepet játszott a január és február hónap rendkívüli időjárása, mivel ebben az időszakban az Igazgatóság területére jelentős mennyiségű csapadék hullott. A rendkívül nagy mennyiségű és nagyrészt hóban tározott csapadék, a hidrometeorológiai helyzet kedvezőtlen alakulását valószínűsítette. Február elején nem állt rendelkezésre olyan meteorológiai előrejelzés, amely biztosan állította volna, hogy legálább március végéig nem lesz további csapadék. Arra sem volt biztos információ, hogy a területen lévő hó milyen intenzitással olvad. Ekkor még valószínűsíthető volt egy olyan változat, hogy a hó gyorsan és újabb esőzésekkel kísérve olvad el.

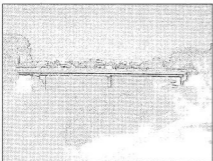
Igazgatóságunk a hidrometeorológiai helyzet legvalószínűbb alakulását elemelve úgy ítélte meg, hogy határozott intézke-

dések kell tennie a belvíz okozta károk elkerülésére.

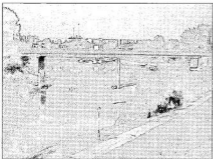
Ennek megfelelően a jelentősebb belvízi lefolyásra való felkészülés érdekében Igazgatóságunk belvízvédelmi készülséget rendelt el. A készülség elrendelését azért tartottuk fontosnak, hogy fokozott figyelmet szenteljen a terület és létesítmények állandó megfigyelésével elkerüljük a váratlan, nem kívánatos események bekövetkezését. A létesítmények vízbefogadó képességének növelése érdekében előírásokat vezetünk. A jéggel borított csatormáknál fontos szempont volt a torlaszképződés elkerülése.

A február-márciusi enyhe időjárás és a folyamatos hóolvadás hatására meg-növekedett a felszíni lefolyás. A beszivárgás a részben fagyott és telített felszíni rétegek miatt lassú volt, így kisebb-nagyobb területi elöntések keletkeztek, a legnagyobb belvízi elöntés 3340 ha volt.

A belvízvédekezés időszakában a működési területünkön lévő települések belterületi elöntéseket nem jelentettek, ebből adódóan a településeken károk nem keletkeztek.

2002. augusztus 21.

2003. augusztus 15.

A hosszúra nyúlt telet viszonylag gyors felmelegedés és csapadékihiányos, aszályos időszak követte, amely jelenleg is tart. A vízhány is okozhat jelentős károkat, csak más területeken és más formában. A Duna vízállása hónapok óta tartóan alacsony, a tavaszi zöldr elmaradt. A bajai vízállás augusztus 25-én 94 cm, ami az előrejelzések szerint augusztus 29-ig 71 cm-re süllyed és várhatóan eléri vagy alulmúlja az oddigi minimumot, ami 66 cm volt 1992-ben.

Ennél a vízállásnál már gázlók és szűköltek keletkeznek a Duna egyes szakaszaiban, ahol a hajózás csak mélysegi és szélességi korlátozásokkal lehetséges. A vízályi igazgatóság kifiző hajói a szokásosnál sűrűbben járók szakaszokat, folyamatosan ellenőrzik a mederváltozásokat, a mélységviszonyokat és a parti kifiző jeleket, a szűkségnek megfelelően kihelyezik és át-helyezik a hajózást segítő úszó bójákat.

A Duna mentén igen sok szép fekvésű, értékes mellékág és holtág húzódik, amelyek zöme a Duna-Dráva Nemzeti Park részét képezik. Az igen alacsony vízállás miatt a mellékágak és holtágak részben kiszáradtak vagy pangóvízes területekké váltak. A védett növények és állatok szenvednek a vízhánytól. Azokon a mellékágakon, amelyeken a rehabilitációs beavatkozásokot elvégezték, a károk jóval kisebb mértékben jelentkeznek.

Az alacsony vízállás miatt felszínre kerülnek a Duna zátonyai, amelyeket a víztűrőzők és a strandolók szívesen látogatnak. A Duna vize azonban a bevezetett tisztított és tisztítatlan szennyvezetékek miatt fűrdésre nem mindig alkalmas. Baján a közkedvelt Sugovica mellékág vízében az erőteljes algásodás és az egyéb szennyvezetékek miatt a fűrdés jelenleg is tilos.

A hosszan tartó csapadékmentes időjárás a vízszolgáltatásban is komoly gondokat jelent. Területünk vízpótlásának nagy részét a Ráckevei-Soroksári-Dunából tudja igazgatóságunk gravitációsán biztosítani. Az alacsony dunai víz-állások miatt azonban júni-

us 23-a óta az RSD vízpótlása is csak szivattyúsnal biztosítható, ami a területünkön bevezethető vízmennyiséget is lecsökkentesíti. A vízmennyiségek csökkenése, a magas vízhőmérsékletek elősegítik a víz növényzet túlzott növekedését, aminek következményeit igazgatóságunk csak a rendelkezésre álló valamennyi fenntartó, karbantartó gép folyamatos üzemeltetésével tudja csökkenteni. Ennek köszönhetően az öntözővíz szolgáltatásban eddig fennakadás még nem volt.

Szükség esetén mindkét dunai vízpótló szivattyútelepünk (Kandafoknál és Foktó-Barátkinál) 100 %-os kapacitással üzembe helyezhető.

Komoly gondot okoz a Ferenő-tápcsatorna vízpótlása. 2003. május 8-án 14 órá-tól megszűnt a vízvezetékrendszer működése a Deák Ferenő-örszélénél.

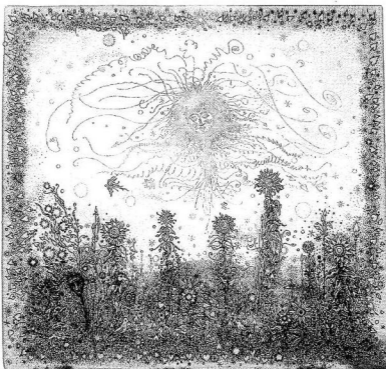
A csatormáról üzemelő öntözővíz igények illetve balastavi vízpótlások kiszolgálása is veszélyben van, de számolni kell komoly vízminőség-romlásra is. Vízpótlás csak egy dunai árbullám alkalmával kerülhet sor.

Mint köz tudott, a klímaváltozással kapcsolatos kutatások az általános felmelegedés folytatódását prognosztizálják a szélsőséges időjárási viszonyok megmaradása mellett. Ez azt jelenti, hogy a száraz aszályos időszakok mellett jelentős árvízves, belvízes és jeges időszakokra is lehet számítani, amire fel kell készülni. Régebben a jelenségeket egyfajta rendszeresség jellemezte. Téli időszakban jeges kisvizek vagy nagyvizek is előfordultak, a tavaszi hóolvadás után levonult a tavaszi zöldr, a tavaszi csapadékból keletkeztek belvizek, amelyeket nyáron aszályos időszakok követhettek. A jelenlegi tapasztalatok szerint a jeges körülmények kisebb mértékben változtak, de árvízre, belvízre és aszályos időszakokra az év szinte minden szakában számítani lehet a klimatikus változások miatt. Ez a körülmény még nehezebbé teszi a vízályi igazgatóság felkészülését, a védelmi művek és tartozékaik rendszeres fenntartását, üzemeltetését és fejlesztését, mivel bármelyik jelenség bármikor előfordulhat.

A élelőkép 2002. augusztus 21-én és 2003. augusztus 15-én készülték a Sugovica-ról. A felvételek jól szemléltetik a két év ugyanazon szakaszában előfordult közel kilenc méteres vízszintkülönbséget.

Vörös Béla
(az Alap-Duna-völgyi Vízályi Igazgatóság
árvízvédelmi és folyamatszabályozási
osztály-vezetője)

Párhuzamos vallomások

Gross Arnold: Hajnal (1983)

Gross Arnold és Richter Iona: két állócsillag a magyar művészet egén! Az ötvenes években induló, kirobbanó tehetségű grafikusnemzedék utolsó mohikánjai... Bár emberi sorsuk, alkotói pályájuk, stílusuk teljesen különböző, mégis ami igazán lényeges, az közös bennük: mélységes mély humanizmus hatja át művészetüket. Ez manapság éppen olyan hiánycikk, mint „fehérek közt egy európai”. Mai varázstanaitott világunk az ő alkotósaikban szembesül egy, a természettel harmonizáló, emberi léptékű, emberhez egyedül méltó létezési móddal. Gross Arnoldnál a pályakezdés tájképei, Richter Ionánál pedig a korai korszak tudományos illusztrációi oldódtak az évek során lelket simogató lírai tizenetekké: színes rézkarcokká Gross Arnoldnál, illetve nővéryi akvarellekké Richter Ionánál, amelyek közös kiállításán most láthatók először. Noha egyidőben végezték fős-

kolai tanulmányukat, jól ismerik egymás munkáit, személyesen mégsem találkoztak azóta. Fél évszázad elteltével erre itt nálunk, Baján kerülhet sor újra...

A kiállításra készülvén a művészekkel külön-külön beszélgettem.

Gross Arnold Budán lakik egy panelház nyolcadik emeleti lakásában, ahol szabadon röpködő pintyek és néhány különlegesen szép ásványkristály hozza karnyújtásnyira a természetet. Először a pályakezdésről kérdeztem, többek közt azt, hogy kitől kapta első rajzleckéit.

– Édesapámtól, Gross Károly festőművészről. Ő volt az első rajztanárom, nekem is és a bátyámnak is, aki szintén akvarellista. 1947-ben volt is egy közös kiállításunk szülővárosomban, Tordán. Én akkor még be sem töltöttem a 18. életévemet. Érettségi nélkül kerültem a Budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahol való-

ban kiváló tanáraim voltak, maguk is nagyhírű mesterek. Koffán Károlynál végeztem grafikus szakon.

– 1953-ban kaptad kézhez a diplomádat. Mikor mehetnél először külföldi tanulmányútra?

– Bécsben jártam először, 1955-ben. Ez egy közös hajóút volt, a Kossuth gőzhajón különböző művészekkel – írőkkel, színészekkel – utaztunk együtt. Olaszországba a hatvanas évek legelején jutottam ki először. Ide aztán többször is visszatértem, mert szeretem a mediterrán táj hangulatát. Később kiállításaim révén szinte egész Európát bejártam, sőt egyszer-egyszer távoli kontinensekre is elrepültem. Los Angelesben például egyhónapos kurzust tartottam a számos rézkarc készítésének műhelytitkairól. Az 1968-as triennálé alkalmából megcsodálhattam Indiát is...

– ... és megszületett India tavasza című ragyogó alkotásod. Általában is elmond-

ható, hogy utassásként emlékei sorra megjelentek lapsídján. Legtöbbjük akkor készült, amikor már kialakult saját, összetevethetetlen képi világod. Igazán találó Szentkuthy Míldós írő hasonlata, aki nemcsak egyszerűséggel karicosa nyílt-opusznak nevezi életművet. Tulajdonképpen mikrotű, melyik alkotásodtól datálható a „természet-illetle, prototípák iróniával átszűrt, álomvilágba hajló” – hogy egy másik méltatódát idézzem – rézkarok sorozata?

– 1963-ban készült el a *Kertvárosi álom című kép első változata*, amilyen egy kisvárosos, Torrádhoz fűződő emlékeimet idézem fel. Est az alkotást tekintve a *Művészeti Lexikon is fordulópontnak a pályámon*.

– Egyik római rézkarodon is szerepel, és a szobád falára is kifüggesztett bekeretezve a Csoda Milánóban című, Vittorio De Sica rendezte film plakátját. Szeretsz moziba járt?

– Igen, szeretem a jó filmeket, de ma már csak ritkán járok moziba, mert kevés az olyan téma, ami engem érdekel. A *Csoda Milánóban című filmet sokszor megnéztem*. Meghatározó filmélményem. És hogy miért szeretem annyira? Az emberi tisztaságról.

– Járscs-kiállításokra, mint látát utójára? – *Augusztus végén zárult Somogyi György festőművész kiállítása az Ernst Múzeumban*. Ezt például háromszor is megnéztem. Olyan emberi tisztaság sugárzik a képekről..., be is írtam a vendégkönyvbe azt, hogy: van végre remény a festészet megújulására, hogy igentsz sikerült „a művészetet átvitni a túlsó partra...”

Richter Ilona Szegeden él egy panelház első emeleti lakásában. Terebélyes hibiszcus fiaja árnyékában, színes tengeri kagylói, csigái, apró nápolyi emlékei között, ahogy ő nevezi: élete száraz akváriumában.

A falakon főként régi természetrajzi metszetek vannak: az „ösök”, hivatása nagy elődei. Közöttük Gross Arnold két színes rézkarca: a virágokra nevető Hajnal és a kedves kis Játékvonat.

Akárcsak Gross Arnoldnál, Richter Ilonánál is mindennek jelentősége van. Valami mély, belső szimbólika. Azt kérdezem: tulajdonképpen mi köti benneteket össze? Hol a titok? A közös indulás? Az azonos tanárok? A mindent betöltő természetkapcsolat? Vagy a közösbb utazások?

– *Talán minéztek együtt. Az indulás minden bizonnyal. Azok az évek embert próbálóak voltak. Csak hittel és tiszta idealizmussal őrizhették meg önmagukat.*

A tanárok, akik ezt megértették, a rajztanárként többet adtak. Példái emberei tartásból, egymásra figyelsébből, komolyságválalásból. Konecsni György, Barcsay Jenő, Miháts Pál vagy Koffán Károly ilyenek voltak. Ezt a mély morális értékrendet kaptuk átvalalónak.

A természet szeretetét gyermekkorom homokozásából hoztam. Édesapam útmutatásával érdekfűzőleg egyre mélyült. Hamar rátaláltam a célra vezető útra. Még főiskolás koromban külső munkatársra lettem a Természettudományi Múzeumnak. Ottani feladatom szerencsésen ötvöződött grafikai adottságaimmal, így szakmárom, Konecsni György egyetértésével diplomamunkámat a tudományos illusztráció tárgykörében készítettem 1952-ben.

Aztán minden ebből következett. Az első svájci meghívásom Walter Linzenmaier tudományos illusztrátorhoz szakmai továbbképzésre 1956. október 13-án. Nehéz időben nehéz hét hónap volt, de hazatérésem után kaput nyitott Európára. Így 1960-ban Adolf Portmann, a bázei egyetem professzorának az ajánlatával utazhattam a nápolyi Zoológiai Állomásra, ahol tíz év alatt két tengerbiológiai monográfiát illusztráltam: hidromedúzákrol és pillangócirigákrol. Nápoly jelentette a nagy beteljesülést! A természet-ábrázolás kimeríthetetlen kincsésztárát! A forma- és színvilág emberi fantáziát meghaladó gazdagságát a mikrovilágban. És egy szeretetteljes, derűs mediterrán környezetet, ahol még nem felejtettek el az emberek játszani...

És ez talán az alapvető, ami minket Arnoldnál összeköt: a játékgény, amit mi sem felejtettünk el. Ebből születtek gyermekkönyvaim, csalogók, mint Arnold nevető naposkálai és vidáman pöfögő játékvonatai.

Ex a játékvágy mint mágneses erő vonz és tart össze mindent. Ez érik egy nap hitvátsá, és tart igényt a vezetésre, és keres magának mestert és utat. Ez a játzó gyermek nő egyéniséggé és művészzé.

aki azt az igényt elfelejti, nagyot vét. Munkávé alázza a játékokat és kötelességgé a keresés örömet...

Schmidt Antal

Gross Arnold és Richter Ilona Szemléltetés című közös kiállítása szeptember 8-án 16.30-kor nyílt meg az Eötvös József Főiskola Gyakorló Általános Iskola (Baja, Beszerdáj u. 15.) kiállítótermében. A kiállítás két héttel tekinthető meg.

Emlékezés

Már 10 éve, hogy elhunyt dr. Richnovszky Andor tanár úr (1930-1993), aki életének jelentős részét városunkban töltötte, és akinek személyisége sok volt diákja életében jelentősen maradó élmény. Az ő emléke tisztelgette 2003. szeptember 19-21. között Baján került megrendezésre a 28. Magyar Malakológus Találkozó, a puhatestű állatokkal (csigák, kagylók, lábstestűek) foglalkozó professzionális és amatőr gyűjtők, kutatók évenkénti fóruma. A Tanár Úr ennek a társaságnak meghatározó alapító tagja volt. Tudományos munkássága a malakológiához kötődik: több cikket, könyvet, határozót írt, e témakörben készített disszertációjával szerzett akadémiai fokozatot. A találkozó programjában a közönségtől, visszajelzéseken kívül számos tudományos előadás szerepel. Az eseményhez több kiállítás is kapcsolódik: puhatestű héjak vámsa, puhatestűek bolyegeken, illetve Richter Ilona grafikusművész kiállítása. A rendezvényt dr. Horvát Erzsébet, Schmidt Antal és Sölymos Péter biológusok szervezik, Baja Város Önkormányzata, az Alsó-Duna-völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség, az Eötvös József Főiskola és annak Gyakorló Általános Iskolája támogatásával.

Hat könyvről

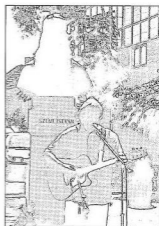
Kristó Nagy István Hat könyvről címmel, az Ezeredvő című irodalmi, művészeti és társadalomkritikai folyóirat június-júliusi összevont számában rövidebb könyvismertéseket írt. A bajnai Eszmag István könyvről megfogalmazott mondanivalóját közöljük.

„Mégint másfajta meglepetés egy mai, de egyáltalán nem derűs gyűjtőmester, a bajnai Eszmag József verseinek füze, a Proletárszöveg. Már a címben feltűnő nézőpont is ritkaság manapság, a honi helyzet és politikai bírálat pedig éppenséggel szokatlan. Baja már több mint másfélszáz évvel ezelőtt adott az (oszták) irodalomnak egy szabad-ságharagú költőt, Kari Becket (akinek életművére nem jellemző kezves verse lett a Kék Duna keringő indeltje). És most Eszmag szeméjében, ime, egy mai szocialista költő, aki felzárkózik Barany, Győre, Simor mellé, a baloldaliság rangos képviselői közé. Mégpedig saját hanggal, ami nem csí dolog. A hagyományos formálás mellett legmegragadóbbak a Második könyv szabadversei. Száz éve Ady, aztán József Attila, később Benjámin majd Ladányi után szinte kihaltak lútt és a költői magatartás, és végre itt egy új képviselője! (Z-füzetek95)”

AZ ÁLLAMALAPÍTÁS ÜNNEPE – 2003

Kenyérszentelés (Fotók: Bango Szabolcs)

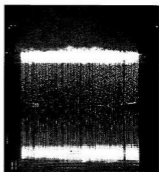
*Tolcsvay László is fellépett
a városi ünnepségen*

*As ünnep előestéjén az újvárosi ÁMK-
ban a Kaméleon csoport „komédiázott”*

*A bajai Ad Gentes együttes műsora a Barátok templomában
megtartott jótevékenységi hangversenyen*

Közöttünk élnek

Patocskai István

A tömpe orrú, szírkére festett teherautó lassan cirkál a város utcáin. A rákér helyét tágas utasfülke foglalja el, tetején lomhán forog egy hordóabroncs formájú antenna. Időnként a kocsi megáll és a keretantenna finom, kis kilengésű mozgásba kezd. A fülke közepén asztal, melyet beborít a város térkép. A föléhajoló rádió-ösztiszt fejen fülhallgató, ujjai az antenát mozgató szervó-motor kezelőgombjait szabályozzák. Addig igazgatja a kör alakú keret állását, míg a hallgatásban maximális erővel nem lüktetnek az áruklodó morzejelek. Ekkor a titkos adó valahol a keretantenna közepén áthaladó mérőleges egyenes mentén működik. Az antenna helyzetét egy műszer jelzi a lámpa fénykörébe görnyedő katonának. Vonalzót fog, megkeresi az utcák hálózatában a mérőkocsi helyét, és a térképre berajzolja az említett mérőleget. Majd a gépkocsi fűrgén helyet változtat – most minden perc drága – és ha a vadásznak szerencséje van, végrehajthat még egy bemérést. A két ceruzavonal metszi egymást: innen sugároz a keresett adó. Gyors rádiótelefon a lehallgató szolgálat központjába; motorkerékpárok és gépkocsik szolgálnak a megadott helyszíre. A ház körüljárás és átfűrésztelése már rutinmunka. Az óvatlanul hosszan forgalmazó rádiós aligba bújik ki az acélhálóból.

A bajai rókavadász csapat 1958-ban. Bal szélen látható Patocskai István, jobbról a második Malagurszky Miklós

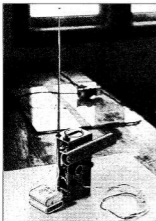
A léirt jelenet a második világháború idején sok száz esetben ismétlődik meg. A hatásosan fényképezhető drámai képsorozat számos rendező használja fel a nagy háború időszakában játszódó filmekben. E halálosan komoly, macska-egér játék menetét most azért idézem fel, mert így érthető meg annak a technikai sportágnak elvi alapja, melyről írní fogok. Talán profanizálásnak tűnhet, hogy egy hajdan vérremelő tusát polgári játékformává képeztek át. Gondoljuk azonban meg, hogy gyorstábu Achilles gyilkos fegyvere, a gereby, vagy Samuel Colt találmánya – mellyel megajándékozta a Vadnyugatot – a gyorstüzelő pisztoly is olimpiai játékok eszköz-zévé domesztizálódott.

A sportág, melyről szó lesz, rókavadász-szat néven ismeretes.

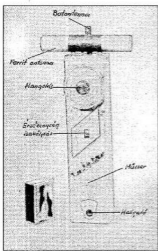
Patocskai Istvánt már több mint fél évszázada a III. Béla Gimnáziumból ismerem. Az első emlék, melynek hangulata rögződött bennem, 1947 tájára tehető. A tornaterem fölötti galéria végéből nyíló szobát a ciszterciát atyák a technika megszállottjainak otthonául utalták ki. Itt működött a repülőmodellező és a rádió-amatőr szakkör. A repülés szerelmesei favázás, filmhártya borítású modelleket fabrikáltak. Ezek vitorlázó gépként vagy gumimotortól hajtvá számyaltak a Kis-Pandúr filves rétyei fölött. Valamelyik klubtag szerzett egy robbanómotort, melyet repülőmodellek számára fejlesztettek ki. Az 5 cm-es szerkezet hozzávetőleg fél kőerőt adott le. Amennyiben sikerül beépíteni, ez a kis amatőröknek kb. akkora eredmény lett

volna, mint a polgári légiforgalomban a Concorde megjelenése. Csakhogy először szóra kellett bírni a törpe jószágot. A leegyszerűsített szerkezetnek nem volt gyújtása, hanem a Diesel motor elve szerint működött. Hajtóanyaga ricinussalajjal dúsított benzol-alkohol keverék volt. Az ügygyulladásához szükséges kompressziót a hengerfejebe hajtott csavarral lehetett beállítani. A berántás a főtengelyre csavélt fonnallal történt. A gonosz kis szömy azonban ellenállt minden jó szándékú közlekedésnek. Alattomosan hallgatott, macacsul meghúsitva minden indítási kísérletet. A motor végül berobbant, felszívott, és pillanatok alatt kék, ricinusszagú füsttel köpökdöte tele a levegőt. A kis csoport felett ott lebegett a prometeusi élmény: a természet rejtett erőt sikerült felszabadítaniuk. Ebben a teamben mesterkedett Patocskai Pista is. Bár érdeklődése főgökony lenne több műszaki tudomány iránt, végül a rádiótechnika vonzásának enged.

1946 táján hozzájutott egy 2+1-es rádiókészülék roncsához. (Egy elektronos az a tápláló egyenáramot állítja elő, a két további erősítő a jelet és hallható hanggá alakítja.) A hiányzó alkatrészeket beszerzi, és a restaurált rom a családi rádió rangjára emelkedik. Jelentős sikerélmény egy hordozható rádiókészülék összeépítése. Az első fokozat szerepét kristálydetektor töltötte be. Ennek egyenáramát vezette a trióda rácára, és kb. háromszázszor erősítés után az anódáram már megszólaltatta a hangszórót. A cső katódjának iztátsáit egy Leolnché elemmel oldotta meg. (A terjedelmes és sé-

Patocskai első hat tranzistoros rövid-hullámú vevőkészüléke (Súlyja: 1,8 kg)

A mikroelektronika fejlődik, 1963-ban épített készüléke már csak 0,43 kg. Méreteit érzékelteti a mellé helyezett gyufakatalója

rülékény üvegedény volt a „táskarádió” legéneklmetlenebb tartozéka.) Szellemsen előtte meg a 70 V feszültséget szolgáltató adótelep házi előállítását. Talált a családi loctárban háború előtti, forgalomból kivont réz és vas kétfiléreket. Ha egy réz és vasérme közé szalmakösz oldattal telített itatóspapír korongot teszünk, kb. 1,2 V feszültségű áramforrást kapunk. Pista ragasztott egy megfelelő átmérőjű papírhenger, és ebbe adagolta rétegenként az aródtelap elemeit. Réz-itatóspapír-vas szendvicsrétegek ismétlődtek, míg kb. 60 elemet be nem épített. Az érme-papír konstrukció áramforrásként működött. Azt nem állíthatjuk, hogy a parányi hangszóró kilométernyi sugár körből riasztotta el Gemenc vadjait, ám a táborozó gimnazistáknak nagy élményt jelentett a természet ölen megszólaltatott technika.

A vevőkészülékeket építő, elektrotechnikával ismerkedő kis csapat ekkor már Váry tanár fizikaszertárában bővülködik. Pistán kívül Illés Györgyből és Palotai Gáborból áll a rádiótechnika igézetbe került együttes. Érettségi után az életutak szétágaznak. Palotai ma München mellett él, Illés Svédország földjében nyugszik.

1953-ban nyílik lehetősége arra, hogy a rádióamatőr tevékenységhez visszatérjen. Ekkor alakul meg az MHS (egy technikai sportokat támogató szervezet) keretében a

szakosztály. Működésük céljaira a klub a mai Apogyoni utcában biztosít helyiségeket. Az új tagok belépésével fokozatosan bővülő csapat tízfokos együttesé válik. Állami támogatással díjmentesen kapott anyagokból a csoport maga építi vevőkészülékeit, illetve két rádióadót is. A rövidhullámú adó 88, 44 és 22 méteres hullámhosszon kap működési engedélyt. A rádióforgalmazáshoz szükséges antenát a Bartók Béla utcai házior tetőjén építik ki.

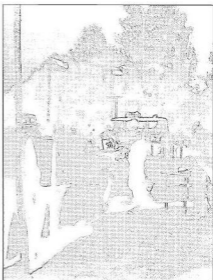
A bajai amatőrök URH adó-vevő rendszert is kifejlesztettek. Közismert, hogy egy 3 m-es hullámhosszon működő adó jelei már egyes vonalban terjednek, ezért antenát magasra kell telepíteni. A barátok templomának plébánosa hozzájárul, hogy az antenákat és az adóberendezést a torony tízfényelő erkélyén helyezték el. A berendezések megépítése után a bajai rádióamatőrök először Kecskeméttel létesítették rádiókapcsolatot, majd vadászni kezdenek mind távolabb működő amatőr kollégák adásaira. A legtovább eső partner – Pista emlékezete szerint – Nagy-Britanniából jelentkezik. A hatvanas években a klub már teemes taglétszámú szervezet. Néhány név, melyet felidéző: Balázs Ferenc, Gyimes János, Dudás Zoltán, Riskó Sándor és Sas Richárd.

Barátunk 1958-ban olvas egy hirdetményt, mely rókavadász versenyre hívja fel az érdeklődők figyelmét. E közlemény indítja a sportolói pályafutását, melyre rövidesen visszatérnek. Először azonban ismerjük meg mai formájában a technikai sportág lényegét.

A „róka” tulajdonképpen egy álcázott, megszakítókkal működő rövidhullámú, vagy ultrarövid-hullámú rádióadó. A versenyeken öt adó sugároz a következő aszisztéma szerint. Az automatikusan fizemelő állomás betűknek megfelelő morsejel kombinációkat sugároz, pontosan 60 másodpercen keresztül. Ekkor elhallgat, és működni kezd a 2-es számú adó. Mindegyik pontosan egy percen át sugároz: az adócs nem fedik át egymást. Bár az öt állomás azonos hullámhosszon dolgozik, morsejeleik lényegesen különböznek egymástól. Az öt perc letelte után a ciklus

újra kezdődik és tart folyamatosan a verseny végéig.

Térjünk ki az adók elhelyezésére. A versenybizottság kijelöl a térképen egy 4 kilométeres oldalhosszúságú négyzetet: a rókákat ezen belül kell telepíteni. A hatodik állomás a cél; stílszerű, hogy ezt is rádiójelel alapján kell a versenyzőknek felkutatnia. Tehát hiba kereste meg a rókákat, ha be nem kocog a célba, kizárják a versenyből. Az adók egymástól mért távolságát csak lazán rögzítik a versenyszabályok. A minimum 750 méter, a maximum 3 kilométer lehet. Nem kell erős fantázia, hogy elképzeljük: mekkora távon kell végiglobólni a rókavadásznak, hogy az adók mellett elhelyezett bélyegzőkkel bizonyítsa, megtalálta a ravaszt. A teropt úgy vászrajz ki, hogy az hegy-völgyes, erdő, sőt esetleg bozótos legyen. A házigazdák időnként szippedős moccsakkal, szinte megmászhatatlan sziklaoldallakkal, araszos tüskéjű gledicsia ültetvényekkel is kedveskednek a versenyzőknek. A genius loci a kínaiak a nankingi világversenyen oly szép, szálas bambuszerdőkkel teremtették meg, melyek még a páncélozott csapatszállító járművet is megfogták volna. A rókavadász fizikai állóképességét próbára teszi még a 200-300 méteres szintkülönbség, melyet a verseny során akár többször is felvesz és lead.

Térképátvétel start előtt az 1964-es lengyelországi Európa-bajnokságon

*Európa-bajnokság Poznanban.
A magyar világotolt csapat jobb szélén ül Patocska István,
az egyéni verseny aranyérmese*

*Az 1998-as nyíregyházi világbajnokságon beérkezik a célba.
Patocska István a 4. helyen végez. Arcvonalai mutatják,
hogyan nehéz mesteriség a rókavadászat.*

Tekintsük át a vadászat lefolyását. A versenyzőket 10 perces időközönként indítják. Előzetesen 10 percet kaptak arra, hogy a kezükbe nyomott térképet tanulmányozzák, azon az utakat és terepalkadályokat felderítsék. Nos, a rókavadász kiszárad az indító folyosóból, és a célszerűnek látszó alapon mentén ügvetve 5 perc alatt elvégzi az első beeméretést. Jobb ke-

zében az antennával felszerelt vevő, bajlában az átlátszó műanyagtokos tászkép, szájában filtolt. Végrehajt 5 iránymérést, és a térképtartó celluloidjára berajzol 5 vonalat. Ezután élesen irányt változtat, és a következő 5 percben újra megátározza a rókák morsejeleinek érkezési irányát. A tíz vonal helyesen párosítva öt metszéspontot ad: itt vannak elrejtve az adók. Nyilvánvaló, hogy a ziháló futó a karján feltámasztott térképre szabad kézzel meglehetősen pontatlan vonalakat rajzol. Az iránymeghatározás tehát közel sem olyan precíz, mint a bevezetőben említett rádiós-aktívítás. A metszéspontokat befoglaló körök valamelyest lokalizálják a rókákat.

A következő percek igénylik a versenyzőtől a legnagyobb szellemi koncentrációt. Elkészíti stratégiai tervét: kiválasztja a sortrendet, mely szerint kézzelkeríti a rókákat. Sík terepen egyszerű dolga lenne; a legközelebbi adót keresné meg, ezután mondjuk egy M-hez hasonló títvonal mentén haladva meglelné a többi is. Csakhogy a versenyzőbizottság az adók helyét úgy jelöli ki, hogy a légvonalban mérhető út általában járhatatlan legyen. A célszerűt utat a versenyzőnek a térkép és a belátható terep villámgyors egybevetésével kell kiválasztania.

A verseny végkimenetelét a két első szakasz, tehát a beméző útvonal helyes kiválasztása, és az adók megkeresésének helyes sorrendje dönti el.

1958-ban felkelti érdeklődését a korábban már említett szakfolyóiratban megjelent, rókavadászatról szóló cikk. Mivel a résztvevőknek nélkülözhetetlen kelléke az iránymeghatározásra alkalmas, kézben hordozható rövidhullámú vevő, megépíti készülékét.

Még nem sejtő, hogy a kudarc magvát most vetette el. A rezgőkör tekercsének méretezését saját számítására alapozza. A vasmag mágnesszethetőségét (mágneses permeabilitását) műszaki táblázatból veszi, és így határozza meg a rezgőkör frekvenciáját. A felhasználás vas permeabilitása ettől eltért, ezért a műszer skálája hibás értékeket mutatott.

Ezzel az eszközzel indul az 1959-es megyei versenyen. A títvonal lelkiismeretesen végigfutja, de készüléke nem fogja a róka morsejeleit. Ez természetes is, hiszen ő ráhangolt az adó ismert 83 m-es hullámhosszra, ám az említett hiba miatt vevője mondjuk 87 m-en állt, így nem fogta a szomszédos sáv jeleit.

A kudarc okára fény akkor derült, mikor készüléke rezgőkörének frekvenciáját ellenőrizte a kecskeméti klub műszerével. Az egyszerű szerkezeti mérőműszert Baján is elkészítik. Ezt követően szétzseddi vevőjét, és az újjáépített, már hiteles eszköz könnyebb, mintegy 3,5 kg súlyú lesz. Ezzel nevez be az 1960-as kecskeméti motoros rókavadász versenyre. Ez annyit jelent, hogy a kb. 50 kilométeres távolságban megszólaló adót motorkerékpáron vagy gépkocain teleptett vevővel kell becserezni. A bajaiak két motorkerékpárt állítottak starthoz.

天津电报局台多频电报收发统计表
ADP Model One
(1980-1998)

设备/Model	发/Trans	收/Recd	发/Trans	收/Recd
1 接收机	CRS	36	17	31
2 接收机	MSX	36	39	33
3 接收机	HTM	38	33	39
4 接收机/接收机	ZCF	14	17	14
5 接收机	CZE	13	13	13
6 接收机	USP	9	17	21
7 接收机	FRK	8	13	13
8 接收机	CHY	8	7	13
9 接收机	SPF	6	1	13
10 接收机	GRK	6	1	13
11 接收机	GRK	6	1	13
12 接收机	GRK	4	7	13
13 接收机	GRK	4	1	13
14 接收机	GRK	1	0	1
15 接收机	GRK	0	2	13
16 接收机	GRK	0	2	13
17 接收机	GRK	0	2	13
18 接收机	GRK	0	2	13
19 接收机	GRK	0	1	13
20 接收机	GRK	0	1	13
总计/Total		314	310	348

A kínai rádióamatőr szaklap táblázata az 1980-1998 között lefolyt rókavadász világbajnokságok ország-rangsorolásáról. Az érnek száma nőtt napjainkig, de Magyarországon őzri harmadik helyét

A vadász a pótlésen foglal helyet, és készsége jelzéseit figyelve adja a vezetőnek a haladási irányra vonatkozó utasításokat. Bár Pista rádiója már tökéletes, a róka kézkerülése ezáltal sem sikerül. 1961-ben végre megfogja a ravaszt, de elért helyezésre még meglehetősen magas sorszámú.

Az elmondottak sok jót nem ígérnek; inkább Patocskaí szívósságát tanúsítják, és nem versenyzői alkalmasságát vetik előre. Azonban a kitartás, a megpróbáltatást kiálló akaraterő, az utolsó pillanatig sem adom fell magtartás e sportágban nélkülözhetetlen tényezők. Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy ezeknek az éveknek a során gyűjt versenyzői tudást.

A bajai rókavadász mindvégig azonban csak a pálya buktaóit és farkasvermetit tapasztalta ki.

1962-ben úgy tűnik, végre megfőtt a gonosz varázs. Az év nyarán a megyei versenyen harmadik helyezést ér el, így benevezhet az országos bajnokságra. Ezüstermetet szerez, ezért az országos válogatottba is meghívják. Ezt követően szeptemberben a csehországi Harrachovóban képviseli hazánk színeit. A nemzetközi mezőnyben halkanálótól kezdve helyezése jelzi, hogy előző eredményeit nem a vakzerencsének, hanem izmosodó versenyzői tudásának köszönheti. Némi szerencsével még jobb helyezést is elérhetett volna. A második róka befogásánál ugyanis sok idő veszteget el. Az aótt egy tanyaház szénapadlásának belsejébe rejtek. A nemzetközi szokásokkal ellentétben gyakorlatat zavarba ejti, és csak megismételt mérlegelés győzi meg arról: a sugárforrást a szénában kell keresnie.

Minden azonban csupán csak nyitánya a következő évek sikeresorozatának. 1963 és 1968 között az országos bajnokságon 3 arany és 2 ezüstermet szerez. Az utasítási korlátozások miatt a magyar csapat nyugatra nem mehet, ezért csak olyan európai és nemzetközi bajnokságon vehet részt, melyet a keleti blokk országaiban rendeznek. Az erős mezőnyrel megívott közfelmérésben 2 arany és 3 ezüstermet érdemel ki.

Patocskaí István az öt évtől átfogó periódusban a sportág legeredményesebb magyar művelője. Sikerei a legnagyobb versenyzők nemzetközi elit klubjának tagjává avatják. Mindezek után nem a letérés és kielégetség, hanem az erővel gazdálko-

dó bölcs mértékertartás jele az aktív sportlástól való 1968-as visszavonulása.

Harminc esztendő telik el, és ezáltal bemutat egy olyan bravúrt, mely bizonyára egyedülálló a magyar sporttörténetben. 1997 karácsonyán megszerrendő telefonjában idegen férfinag jelentkezik. A Börcsök István név sem ébrazt asszociációt, ezért a telefonpartnernek kell felelevenítenie a régi emlékeket. Még Kecsk-

Patocskaí a 2000. évi nankingi világbajnokságon a 240 fős mezőnyben a harmadik helyen végzett

métről ismeri Pistát, és memóriája őzi bajai hősnök aranykorának időszakát. Az országos válogatott edzője, és kérdi, nem lenne-e kedve visszatérni az együttesbe. Patocskaí két hét gondolkodási időt kér, hogy megfontolhassa az ajánlatot. A dicőség kecsegtető babéraját ugyanis csúnya tövisek foglalják koszorúba. A versenyzés tetemes idő- és szellemi energia feláldozást igényli. Ezen túlmenően – a sportágat anyagilag igen gyéren támogatják – a pénzfércsét is terhelni a passzió. Mindezek után még kérdés, hogy három évtizedtől súlylával terhel szervezetét elvisele-e a nehéz fizikai igénybevétel. Pista belső kételyeinek mérlegelése és a külső körülmények számbavetele után kimondja az ígert. Nehéz terhet veszt vállára. Fel kell frissítenie elméleti tudását, és el kell érnie a külső fizikai erőnlétet. Hatvanhárom évesen fog hozzá a kb. öt hónapos előkészítő edzéshez.

Az csak bevezetés, hogy hetenként kétszer 7 km-t fut, valamint 1000 m-t tászik. A prognoszt időnként 10 kilométeres táv mért időre való lefutása, továbbá egy órai folyamatos futás követelménye fűszerez. Az edzési könyv eredményei alapján mind ő, mind Börcsök úgy véli: a porhüvely elviseli a verseny gyötrelmeit. Azonban ez csak az előfeltétel abszolúciója; műszaki

tudását, szellemi rugalmasságát is össze kell mérnie a magyar, majd nemzetközi mezőnyvel.

A tény, hogy Patocskaí István belefog a nagy vállalkozásba, nem vall önbizalom hiányára. A következő öt év eredményei azonban valószínűleg felülmúlják várakozásait. Teljesítménye ugyanis – melyet hetvenedik életévéhez közelítve ér el – valamelyest meghaladja még a virágkor színvonalát is.

Az országos bajnokságon 3 arany és 2 ezüstermet gyűjt be. Európa-bajnokságokon 1 arany és 1 ezüstermet szerez. Az utasítási korlátok megszüntetésével a magyar csapat világbajnokságokra is benevez. Ebben a legelső mezőnyben Pista barátunk 1. negyedik helyezést, 1. bronzérem és 1 ezüstermet tulajdonjogát vívja ki. A 2000 évi, Nankingban rendezett világbajnokságon tagja az aranyérmes magyar csapatnak. Mindez természetesen csak válogatás; a legjellemzőbb eredmények leltárához. Valódi értékének felbecsüléséhez azonban cölészerű összegezni azokat a körülményeket, melyek között a sikert elérte polgártársunk.

Valószínűleg a rókavadászt az a sportág, mely a versenyzőtől a legokoldalúbb alkalmasságot követeli meg. A hőskor idején, 1963-ban például az országos edzőtáborban az első hetek azzal telnek, hogy a versenyzők saját kezűleg építik meg vevőkészüléküket. Az indulásnak tehát előfeltétele az alapos rádió-műszeres tudás. A jól konstruált, érzékeny eszköz a versenyen hálálja meg gazdája gondosságát.

A fizikai állóképességről már írtam. A jó térképolvadási készséggel gyors áttekinthetőséggel kell társulnia, hiszen másodpercek alatt kénszerűl dönteni a haladási útvonalról. A pontos irányméréshez finom, sok gyakorlattal iskolázott hallás szükséges. Tudnia kell, hogy a domborzat és a növénytakaró miként változtatja meg a rádió-hullám terjedési tulajdonságait. Ugyanis a rókák becserkészése során figyelembe kell venni jelenléte erősségét is. Amennyiben tévesen értékeli a domborzat befolyását, a látszólag gyenge jeleket sugárzó, de valójában legközelebbi adót tivolinnak véli, és indulási stratégiáját rosszul építi fel.

Mindezekből nyilvánvalóan látszik, hogy az eredményes versenyzéshez nélkülözhetetlen a széles körű tapasztalat aranyfedezete.

Mint elmondottam, Patocska István két, öt-öt éves periódussal járult hozzá a róka-vadász-sport hazai és nemzetközi tekintélyének öregbítéséhez. Nem érdektelen megerősíteni még egy további statisztikai adatot. 1980-tól napjainkig a magyar csapat folyamatosan tartja a világranglista harmadik helyét. Gazdag és népes országokat előz meg olyan területeken, ahol a technikai és anyagi háttér mínuszait tehetséggel, a szellem és a test energiáinak bevetésével egyenlíti ki. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy a szellem erejével emelkedik a körülmények zord kényszerére föl. Örvendtes lenne, ha más fejlettségi mutatókban is elérhetnénk ilyen előkelő rangsorolást.

Pistával, hajdanai iskolatársammal sokszor beszélgettem az elmúlt évtizedekben. Elmondta kevéssé publikus emlékeit is, pl. az ártatlan alumínium bengernek nézett, ám valójában csiklandós természeti robbanóanyaggal töltött utászpatron bontogatásának tragikus történetét. Tudtam arról, hogy rádióamatőr; másról hallottam, hogy róka-vadászat is működik, ám eredményeiről nékem soha szót sem ejtett. Pályafutásának sikereiről csak néhány éve szereztem tudomást.

Mikor „Közöttünk élnek” fejlcé alatt közreadok egy cikket (ha az idő és erő engedi, szeretném sorozattá fejleszteni), adósságot törleszték le. Magyar szokás,

hogy érdemes kortársaink teljesítményét nem vesszük tudomásul, emléküket legfeljebb az utókor tisztelete őrzi. A nemzetadatnak, a mérték tartó önértékelésnek azonban ezek az életművek a legszilárdabb tartópillérei. Rólik szónói minden tollforgató magyarnak nem lehetősége, hanem erkölcsi kötelessége.

Patocska Pista egyébként ebben az évben még bizonyosan indul az Európa-bajnokságon.

Kívánjuk, hogy „a varázskézi sors” tovább is segítse őt a gazdag termés betakarításában.

Dr. Dániel József

Környezetvédelem

Fenntartható fejlődés és növényvédelem

Környezetünk szerves része a mezőgazdasági termelés, mint a legnagyobb volumenű területhasználat, módszerével, eljárásaival, természetes erőforrás használatával és bevitt külső energiákkal jelentős környezetalakító tényező.

A növényvédelem, mint a mezőgazdasági termelés része, jelentősen beavatkozik a természetes folyamatokba. Fontos kérdés tehát, hogy ez a tevékenység hogyan tud megfelelni a fenntartható fejlődés követelményeinek, és ennek érdekében milyen irányú változások kezdődnek el a növényvédelem területén.

A problémákör megismeréséhez célszerű először áttekinteni a növényvédelem céljait és jelenlegi eszközcsoportját, majd megvizsgálni, hogy a fenntartható fejlődés elve milyen mozgásteret ad a növényvédelem számára.

A növényvédelem célja a különböző károsító szerek által okozható kártételek megelőzése, csökkentése, a károsítók és a kártétel elfogadható szint alatt tartása. Ennek megvalósításához számos módszer, eszköz áll rendelkezésre, amelyek alkalmazása, kihatása térben és időben igen különböző. Régebben elsősorban a mechanikai, fizikai, agrotechnikai eszközök (pl.: gyomirtó kaszálás lucernában, gyümölcsfák ápolása kéregkaparóval, vetésforgó, talajművelés, tarlóápolás, stb.). Ezek a beavatkozások természetesen alkalmazhatók ma is ugyanúgy, mint régen.

Az 50-es, 60-as évektől kezdődően egy, a természetetől elrugaszkodott „ipari” szemlélet uralkodásával elterjedtek, sőt szinte kizárólagosak váltak a nö-

vényvédők szerek. Alkalmazhatóságuk a teljesen mechanizált szemléletnek tökéletesen megfelelt (számítható volt a szükséges adag, kijuttatásra rendelkezésre álltak a szántóföldi és légi technikai eszközök, gyorsan végrehajtható és hatása azonnali jellegű volt (szemmel látható volt). Ugyanis a szemlélet nem törődött a mellékhatásokkal – egészségtelen termények, pusztuló természeti erőforrások, környezeti károk, az élővilág totális pusztulása, a hatóanyagok akkumulálódása a tápláléklánc és a biológiai folyamatok egyes pontjain, stb., – így ezekre csak akkor derült fény, mikor ökológiai katasztrófa vagy tömeges emberi megbetegedés kapcsán az okok keresése során eljutottak a szakemberek ezek felismeréséig. Ez indokálhatta az elmúlt 10-15 évben elkezdett mesterséges biológiai növényvédelmi eljárásokkal foglalkozó kutatások elindítását. Génátvitellel sikerült előállítani olyan kultúránövényeket (dobhany, kukorépa), amelyek ellenállóak egyes rovarkártételekkel, betegségekkel vagy gyomirtó szerekkel szemben. Ez az eljárás is csak egyes károsítók ellen nyújt védelmet, mint lehetőséggel számítani lehet vele, de önmagában megoldást nem jelent. A biológiai védekezés régóta ismert – de az utóbbi időben elfelejtett – módszere ismét használatba került. A *Bacillus thuringiensis* baktérium különböző alfajait használják a csipős szúnyogok, hernyókártételek, valamint egyes bogarak ellen. A biológiai védekezés másik jelentős területe a kártételeknek – laboratóriumiban, tömegesen előállított – ragadozó és

parazitáinak felhasználása. A fentiek mellett laboratóriumi és üzemi kísérletek folynak különböző mikrobiológiai áttensékekkel (vírusokkal, gombákkal, stb.) is.

A fenti néhány kiragadott, a teljességet nélkülöző példa az eszköztár sokszínűségét mutatja, és egyben próbálkozásokat, melyek egyenkénti, valamint esetlegesen együttes hatásukkal még feltáratlan, részlegesen ismert ökológiai folyamatokba avatkoznak be mesterségesen, esetleg a természetes élelet veszélyeztető módon. Ez utóbbi aggodalmat támasztja alá, hogy a fenti eszközök, módszerek nagyobb hányadát mindig együtt alkalmazzák. Az „integrált növényvédelem”, melyet ma egyre gyakrabban emlegetünk, mint a kizárólagosan vegyesen növényvédelmet felváltó környezetbarátabb növényvédelmi technológiai rendszer tulajdonképpen ezt az együttes alkalmazást jelenti.

A növényvédelem környezeti veszélyességét felismerve ma már világszerte egyre nagyobb figyelmet kapnak azok a laboratóriumi és üzemi méretű kutatások, melyek a növényvédelem környezeti ártalmainak mérséklésére irányulnak.

Az Európai Unió egységes piacán az 1993-tól érvényes mezőgazdasági termény és élelmiszer forgalmazási előírások szigorú környezetterhelési vizsgálatokat tesznek kötelezővé. Ez a tény alapvetően meghatározza a gazdasági kényszer oldaláról a további lépés lehetőséget, és ez a lehetőség a fenntartható fejlődés elveinek elfogadása.

Petrity József

ROTARACT

Örömmel adunk helyet egy új bajai civil szervezetés aláírt, bemutatkozó közleménynek. Reméljük, hogy a jó célok érdekében összefogó fiatalok vállalkozása sikeres lesz.

1968 óta a Rotaract szervezete világszerte sok ezer 18 és 32 év közötti fiatalnak ad lehetőséget a Rotary eszék megvalósítására. Mára már 155 országban több mint 173 000 tagja van a több mint 7500 Rotaract klubnak. A cél mindenütt humanitárius projektek megvalósítása. Magyarországon a Rotary és a Rotaract hosszú ideig nem működhetett, de az előbbi 1989-ben újjáélesztették itthon is! Így már a Rotaract Klubok megalakulását sem akadályozhatta semmi: 1991-ben az első hazai Rotaract, a Rotaract Klub Budapest is megalakult. Ezt követően sorban alakultak a Rotaract Klubok, így jelenleg Magyarországon 6 hivatalosan megalakult, további két alakulóféliben lévő Rotaract Klub van.

A bajai Rotaract Klub alapításának gondolata 2002 tavaszán vetődött fel először. A későbbi alapító tagok közül néhány felvették a kapcsolatot a Rotary helyi szervezetével, és az országos Rotaractal. 2002 májusában két tagunk kiutazhatott Splítbe, ahol a Rotaract Klub Splít charterét tartotta, mely egyben előző konferenciát is volt. Így módon mi is bekapcsolhatunk a Rotaract nemzetközi légkörébe, és a szervezet működéséről is rengeteg információt megtudunk. Ezt követően hozzáálltunk a szervezéshez, amelynek eredményeként 2002 őszén létrejött az alakuló Rotaract Klub Baja. Jelenleg 11 tagunk van, ketten még gimnazisták, a többiek felsőoktatási hallgatók a legkülönbözőbb területekről.

A Rotaract ugyanazokat az elveket valja mint a Rotary. Ezek egyszerűek, ám magas etikai alapelvek, melyek alkalmazandók és betartandók az emberek közötti kapcsolatokban. 4 kérdéspróbában mérhetőek: Igaz-e? Tiszteséges-e minden érintett számára? Elősegíti-e a barátságot és jókamarat? Javát szolgálja-e minden érintettnek? Ha ezekre a kérdésekre igen a válasz, akkor érdemes egy feladatot végrehajtani. Lényeges különbség a Rotary és a Rotaract között a tagok életkora, valamint céljainak elérése. Míg az előbbi az anyagiakkal való támogatást szorgalmazza, addig az utóbbi inkább az

olyan aktív munkát, amelyhez nem feltétlenül szükséges pénz.

Ere jó példa az, hogy 2002. október 26-án, szombaton reggel 9 órakor „Így tisztázzuk Bajáért” személyügyi akciót indítottunk el. Ebben segítségünkre sietett a Vonatkerti Gynkorló Általános Iskola 53 kisdíákja és tanárai. Céjünk a Sugovocpart megtisztítása volt a Túr István emlékműtől a Petőfi-hídig. Ezt sikerült is megvalósítani. Az akcióban 23 db 80 literes szemzetesszák telt meg szeméttel. A munka után kijárt a jutalom is, így a résztvevők forró teát és csokoládét kaptak ajándékba. Az ilyen jellegű akciókat szeretnénk rendszeresen megvalósítani.

Egy másik arra példa, hogy apró kedvességekkel, tördéssel, egy jó szóval hogyan lehet örömet szerezni embertársainknak. 2002 karácsonyán a Bajai Kórház azon betegneik próbáltunk megihit karácsonyi hangulatot teremteni, nekik nem hagyhatták el az intézményt a szeretet napján. Kincstárnokunk Mikóls-maszkárrát öltött, és egy nagy zsákból szaloncukrot és narancsot adott a meglepet betegeknek, miközben hangulát énekeltek a legkülönbözőbb karácsonyi dalokat. Leírhatatlan érzés töltött el minket, amikor láttuk a betegek meghatottságtól könnyes szemében: köszönöm. Ez után az este után kicsit mindenki jobb embernek érezte magát. Volt még egy tanulság az esténél. Felfigyeltünk arra, hogy a kórházban a mindennapi használatban lévő eszközök borszalmas állapotban vannak, régiek és elhasználtak, ezért elhatároztuk, hogy megpróbáltunk ezen segíteni. Július 11-13-1 hétvégén tartottunk egy nemzetközi jótékonyági konferenciát, melynek keretében gyűjtést szerveztünk. A résztvevő vendégek a részvételi díj 25 százalékával járultak hozzá az akcióhoz, a bajai vállalatok kisebb adományokkal is besegítettek, hogy a befolyt összegből az imént említett kisebb eszközöket megvelessük. Ágytálakra, infúziós állványokra, kerekesszékekre és egyéb szükséges, de nélkülözhetetlen eszközökre gondoltunk, amelyek a kórházi tartózkodást megkönnyíthetik.

Az akcióhoz a bajai Rotary Klub eszmei támogatását kértük, alapítványi szemlélet használatuk, így az adományozó vállalatok adójukból leírhatták a teljes összeget.

A program július 11-én, pénteken kezdődött a volt Rotary elnök otthonában. Itt

gyülekeztek a hazai és külföldi vendégek. Beszédet mondott a Rotary volt és jelenlegi elnöke (Gorondy István és Ódor József), a RTC Baja elnöke, Richter Attila, és a vendégek nevében felolált Erős Bálint a Rotaract 1910-es mtdistrictjének európai képviselője. Az este folyamán megtárgyaltuk azokat a kérdéseket, melyek a klub, a District és a kórházban a Rotaract jövőbeni működésével kapcsolatban elengedhetetlenek. Így többek között azt is, hogy az RTC Baja jövő év tavaszára tervezzi Charter ünnepségét, mely a Rotaract Klub hivatalos megalakulása lesz.

Másnap a kórházba mentünk, ahol a kórházi vezetőség fogadott minket. A sebészetet, a balcesti sürgősségi osztályt, a radiológiát és a krónikus belgyógyászati látogattuk meg. Városnézés következett Richter Attila vezetésével. Este a bajai népművelési programjában vettünk részt. Sikerült finom halászlét is főzünk.

Ennyi történet eddigi klubéletünkben. Jövőbeni tervekben szerepel a személyügyi és karácsonyi akciók folytatása, valamint preventív célokat szolgáló előadások megszervezése és tartása. Tervezzük még egy olyan balcesti szimuláció megszervezését, amelyen még nem volt Magyarországon. Bevallom, az ötletet külföldről loptuk, egy-egy tagunk látott már ilyet az Egyesült Államokban és Németországban. Egy ilyen bemutatkozó híven tükrözi az ittas és felelőtlen vezetés veszélyét. Ebben a gyakorlatban a mentők, a tűzoltóság és színezek összehangolt munkáján van szükség, hogy minél élethűbb legyen az előadás. A külföldi tapasztalatok szerint szinte sokkolják a közönséget a látottak. Ezzel a rendezvényvel egybekötve szeretnénk vezetési- és biztonságtechnikai bemutatásokat is tartani, amelyek szervezésébe már bele is fogtunk, és máris sok ötletet és támogatási ígéretet kaptunk.

Kedves Olvasó! Amennyiben elnyertük bizalmát, és úgy gondolja, hogy Ön, gyermeke, unokája szívesen csatlakozna hozzánk, kérem, keresse fel honlapunkat a <http://rtcbaja.fv.hu> internetes oldalon, vagy hívja a 06-20-316-9933-as telefonszámra Richter Attilát, az RTC Baja elnökét, és látogasson meg gyűléseinket, melyek kététheten, szombatonként tartunk a Duna Szálló különterében.

Garbai Gábor
alelnök

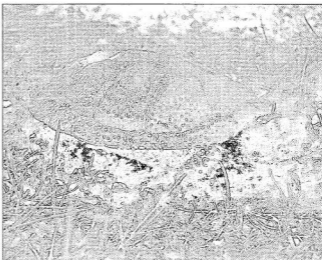
Mocsári teknősök vizsgálata Baja környékén

„Ha emberi tulajdonságokkal, jelszavakkal lehetne felruházni ezeket a páncélos állatokat, akkor azt mondhatnánk róluk: szerények, félrehatóak, bízottalanok és hiányzik belőlük az önbizalom. Mindent azért mondjuk, mert nagy biztonságot jelentő páncélruházatukkal soha nem kérkednek, ellenkezőleg, ha veszély közeleg, azonnal menekülnek, lehetőleg a legnagyobb biztonságot jelentő közegbe, a savas vízbe.”
(Pérezs Bethen: Terrárium, 1983)

A Szent-László ÁMK Vízgyűjtő Szakközépiskolájának Oktatóbázisa a Duna-vízügyi főosztama mellett, annak torkolata közelében található. Ezen a kb. 2 hektáros területen már régóta észlelték mocsári teknősök (*Emys orbicularis*) jelenlétét. Teknősünk az országosan átalakuló-változó víz járta tájak aktuálisan veszélyeztetett hullója, egyedszáma egész Európában csökken. Védelmének fontosságát jelzi, hogy 1999-ben két hazai természetvédelmi egyesület is meghirdette a „Mocsári Teknős Évét”, 2002-ben a WWF Magyarország elindította „Mocsári teknős Védelmi Programját” és a fajt a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBMR) vizsgálandóknak tekinti.

A teknősökről

A teknősök fejlődése kb. 210 millió évvel ezelőtt vált el a többi hüllőtől. A legkorábbi teknős fosszília nagyjából 180 millió éves, a mai szemmel óriásnak számító Archelon ischyros 60-80 millió évvel ezelőtt elérte a 4 méter hosszúságot és a 2 tonna tömeget. A környezeti jellemzők kréta időszak vége felé történt megváltozása miatti kihalások után csak a mai teknősök ősei maradtak fenn. Napjainkban mintegy 240 fajuk a hideg éghajlati víz kivételével mindenhol megtalálható. A korábban élő teknősök óriási a trópusi és szubtrópusi területeken élő kérgesteknős (*Dermochelys coriacea*), amelynek hosszúsága elérheti a 3 métert, és tömege a meghaladhatja a 600 kilogrammot. Számos ősi bélyeggel rendelkeznek, és törzsfőjedősükre érvényes Luis Dollo (1857-1931) törvénye: az evolúció irreverzibilis, azaz ha valamire nincs szükség, eltűnik, de ha újabb szükség van rá, másból visszafelépül. Régen a páncélt a bordák összenövése hozta létre, később a bőr csontosodott el, és vált páncéllá. A teknősök a tengerbe mentek, és ott nem kellett a páncélt, később

A mocsári teknős egyedszáma egész Európában csökken
(Fotók: dr. Nebojski László)

visszajöttek a szárazföldre, és itt ismét, de már másból fejlődött ki a páncél.

A mocsári teknős

A Magyarországon előszerbani sík vidéken előforduló és élőhelyét tavakat, lassú folyású vizeket (csatornákat, holtágakat) választó mocsári teknős zömök testét csontvázával összenőtt, szarulemezekből álló szilárd tok közébe foglalja, amelybe feje, farka és végtagjai behúzhatók. Az ellátó végtájszín 5, a hátulsókon 4 karom található, az egyes karmok között íszóhátrya feszül. A zöldesbarna árnyalatú és sárga mintákkal tarkított hátpáncélon öt, hatszög alakú gerincpajzs található. Valódi szőrnét a rámkódott iszap gyűrűken elrejt. A barna és sárgás foltokkal tarkított és 12 lemezről álló hasi páncélt vagy mellvértet középső részén a hid köti össze a hátpáncéllal. Álkapcsait fogazott helyett szarukáva fedti, amellyel apró darabokat képes tépni táplálékából. A kifejlett teknősök hátpáncélljának hosszúsága elérheti a 200 millimétert, ivaréretté 10-12 éves korukra válnak. Az ivarok a külső bélyegek alapján jól elkülöníthetők. A hímek szemének írisze barnavörös, hasi páncéljuk kissé homorú, a kloaka a farokcsúcs felé található és mellőse lábaik erőteljesebbek. A nőstények sze-

mének írisze fehéres-sárgás, hasi páncéljuk inkább lapos és a kloaka inkább a faroktól felé figyelhető meg. A hím hasi páncéljának homorúsága könnyíti párzásakor az elhelyezkedést a nőstény domború hátpáncélján.

Téli álomból az időjárástól függően március végén, április elején jönnek elő, majd néhány héttel később párznak. Napi ritmusukra jellemző a kora reggeltől késő délutánig történő napozás, táplálkozás délután és este, hideg időben retve maradnak. Napozóhelyül vízben lévő faágakra kapaszkodnak fel, és igyekeznek úgy helyezkedni, hogy a páncélt a nap sugarak közel melegebben éri. Táplálékaik a vízben lévő bogarak, csigák, békák, lárvák, sőtült halak, de sokszor dögöt és növényi anyagokat is fogyasztanak. A mocsári teknős jól lát és hall, legkisebb veszély esetén a víz alá bukik és ott eltűnik. A nőstény június végén, július elején este felé, laza talajba ásott 7-9 cm mély gödörbe rakja le 6-12 fehér színű és puha héjú tojásait. A gödört ezután betemeti, sőt le is dűngöli, végül csukra hagyja a tojásokat. A nap melegtől, azaz a nyári időjárástól függően az utódok általában augusztus-szeptember hónapokban kelnek ki. A teknősivadékok nemét a külső hőmérséklet befolyásolja. Az előbűt, nagyjából tíz nagyságú utódok szüle-

ik kicsinyített másai. Nagyon sérülékenyek, hiszen pánéljuk még puha, bőrük kissé gyűrűt, és az életet jelentő vízhez megteendő útjuk során még számos veszély leselkedik rájuk. A vizet elérve ott azonnal otthonosan érzik magukat, önállóan táplálkoznak, frögtelnek, rovarlárvákat és apró csigákat fogyasztanak.

Rendszerint október végén, a hideg idő beálltával vonulnak a mocsári teknősök telelésre. Ilyenkor mélyen befúják magukat a vizek fenekének iszapjába vagy föld alatti fűszálak, esetleg vízparti fák védelmet nyújtó gyökerei közé bújnak. Vadon élt mocsári teknősről nincs életösszes adat, fogásában tartott egyed életkori rekordja 101 év.

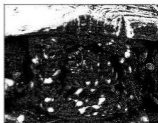
Megfigyeléseink keretei

A Szent László ÁMK Vízügyi Szakközépiskolája Oktatóbázisának területe a folyószabályozások előtt a Duna hullámtérhez tartozott, ma mentett állat. Megfigyeléseink alapján a teknősök legnagyobb számban a Bajaszentistváni (vagy Szentistváni) csatorna egy szakaszára észlelhetők. A csatorna tulajdonképpen a Dunavölgyi főcsatorna szivárgó csatornája, vízszintje szabályozott, és vizét a torkolatánál épített zsilippel vezetik a Dunába. A tőle északra lévő nyílt vízfelület, főleg kükörködőkből kialakított intenzív hasznosítású horgászó és a délre lévő, az Oktatóbázis területén egy mélyebb részől kotrással kialakított kisebb tó is kapcsolatban áll a Bajaszentistváni csatornával. Utóbbi jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze: szélessége 5-6 méter, átlagos mélysége 1,5 méter és vízi növényzettel való borítottsága ezen a szakaszon nyáron mintegy 80 % körüli, észleléseink alapján ideális búvó- és tartózkodási helyet biztosít a mocsári teknősök számára. Adottságaink alapján 2002-ben csatlakoztunk a WWF Mocsári teknős Védelmi Programjához, első lépésben regisztráltuk az élőhelyet. (Itt közöljük meg Kovács Tibor zoológus szakértő és Berg Márta WWF programvezető segítő tanácsait, útmutatásait munkánk el-

indításához. Tapasztalatsucere szempontjából fontos kapcsolatunk Balázs Eddittel, aki Szegeiden egyetemi tanulmányai keretében végez hasonló vizsgálatokat egy tiszai holtágzakaszon.) Folytatásként 2003-ban az állomány felmérését, az élőhely jellemzőinek megismerését, a teknősöket veszélyeztető főbb okok feltárását, a potenciális telelő és tojásrakó helyek felderítését tűztük ki célul. Védett fajról lévén szó (a mocsári teknős eszmei értéke 50.000 Ft) az illetékes nemzeti park engedélyét is megkaptuk munkánkhoz.

Az előkészületek során, lehetőségeinknek megfelelően egy élőfogó varstát és a tervezett fogási helyen behelyezésére és kiemelésére szolgáló szerkezetet készítettünk. A csapdát 2003 áprilistól októberig tartjuk kihelyezve, csalianyagunk halhalszét és kisebb elpusztult halakat használunk. A kutatás során a jelölés-visszafogás módszerét alkalmaztuk. A mocsári teknősök egyedi jelölését a hátpánél szegélypikkelyeinek általunk kidolgozott ködrénszer alapján őrítendő berendezéssel végeztük. A megfogott egyedekről az alábbi adatokat vettük fel: hátpánél hossza, szélessége és magassága, haspánél hossza és szélessége, nem, testtömeg, kloáka távolsága a faroktőlel, faroktő szélessége. Feljegyeztük az esetleges sérüléseket, torzulásokat, élősködőket, és minden mocsári teknősről legkevesebb három fotót készítettünk (hátpánél, haspánél és egy, az állat habituását bemutatót). Természetesen a rendellenességeket külön is fényképeztük. Az adatrögzítés után a teknősöket befogási helyükön szabadon engedték. Egy esetben predáció következtében szétült fészket találtunk, itt a mentés során feljegyeztük a tojások hosszát, átmérőjét és tömegét.

Európában és így Magyarországon is az utóbbi években robbanásszerűen kialakult hobbis állattartásnak köszönhetően megjelent a vörösfüvésű éskerteknős (Trachemys scripta elegans), amelynek eredeti hazája Észak-Amerika. Egyedei fiatal korbanban a család kedvencei, azonban a kifejlett példányokat a jelentkező tartási gondok miatt gazdákuk később megvonnak, és általuk alkal-

Pillantás a pánél biztonságából

masnak vélt élőhelyen szabadon engedik. A legújabb vizsgálatok szerint az éskerteknős éghajlatunkon képes lehet áttelelni és agresszív viselkedésével kiszoríthatja életteréből a szelidebb, őshonos mocsári teknőst. Előzőeken túl a volt kedvencek betegségeket okozó kórokozókra fertőzhetnek meg a természetes vizek élőhelyeit. Ezért megfigyelésünk célja az is, hogy megállapítsuk, él-e a területen éskerteknős.

Eredmények

A csapda kihelyezésétől nagyjából más-más közepéig csak hímeket fogott, utána már mindkét ivar egyedei előfordultak. A 2003. évi vegetációs időzakra jellemző, korábbi éveknél magasabb átlagos napi hőmérséklet és csapadékszegény időjárás következtében a Bajaszentistváni csatorna vízmélysége július végére mintegy 0,5 méterre, egyes részekben ennél kisebbre csökkent. A teknősök – a megszűnő fogások alapján – valószínűleg ekkor átváltak a vizsgált csatornaszakasz melletti tavakra. A 31 fogás (23 jelölt teknős) adatai alapján elmondható, hogy az élőhelyen csak mocsári teknős él, más teknősfaj példányai nem fordultak elő a csapdában. Az ivararány a jelölt populációra 54-46 % (előbbi a nőstények, utóbbi a hímek adata). Egy esetben a teknős még túl kicsi volt nemének eldöntéséhez, valószínűleg tavasszal kikelt példány lehetett 4,86 g-os testtömegével. A jelölt teknősök 13 % a sérült (2/3 részük nőstény, 1/3 részük

Ivarok jellemzői	Carapax (hátpánél)		Plastron (haspánél)		Tömeg (g)
	hosszúság (mm)	szélesség (mm)	hosszúság (mm)	szélesség (mm)	
Min	125,9	96,5	81,5	110,5	68,4
Max	158,5	123,6	99,0	128,0	86,5
Átlag	149,2	115,4	90,2	101,3	79,6
Min	93	75	23	81,5	50
Max	184	145	61	179	150
Átlag	153,3	118,7	40,4	146,3	91

hím): töredezett, sérült szegélypikkelyeket figyelünk meg. Egy példány gerincpajzsa ezen túl torzult; egy másik egyed eltört, szarvként kiálló állkapcsa akadályozta látását és nem tudta száját összehárni. Elődködött a jelölt példányok 9 %-án találtunk, a piócák a végtagok tövével, a pánccal fedezékében nehezen észrevehető és eltávolítható helyen tapadtak meg. Az egyes ivarok felvett méreteinek legkisebb, legnagyobb és átlagértékeit a mellékelt táblázatban foglaltuk össze.

Érdekes, hogy amíg a két ivar hátpáncéljára vonatkozó átlagok eltérései 4 mm körüliek, addig a hasi pánccal hasonló adatai közötti eltérések már 11 mm feletiek! A nőstények legnagyobb példányának mérete (184 mm a hátpáncél hosszúsága) az irodalom által említett legnagyobb pánccél-hosszúságot megközelíti (200 mm), vélhetően „maturárára” akadunk.

A kloaka tövolsága a farkotól (a) és a farktól szélessége (b) adatok további jó támpontot adnak az ivarok meghatározásához: méreteinek alapján hímeknél a > b, nőstényeknél a ≤ b.

Osszegzés

A mocsári teknős országos egyedszámára vonatkozó adatokkal nem rendelkezünk, de információink alapján elmondható, hogy az elmúlt évtizedben nagyobb területeken tűnt el, vagy populációjának nagysága csökkent. Ennek oka egyrészt az élőhelyi adottságok számukra kedvezőtlen megváltozása: az utóbbi évek időjárási szélsőségei miatt szennyezett klímánk változása az arid felé mutat, a talajvíz szintjének süllyedése tavak, holtágak kiszáradásához és mocsaras területek elfűréshez vezetett. Ilyen folyamat játszódott le az általunk vizsgált helyen, a populáció ment a víz után. Másrészt a mocsári teknősök és tojásuk egyre nagyobb predációs vannak kitéve. Az elmúlt években hazánk nagy területein valószínűleg a róka veszteség elleni immunizációja. A rókapolipuláció a vadászat nem mindenki képes megfelelő szinten tartani, a több róka fokozottabb hatást fejt ki élőhe-

lyének élővilágára, így a mocsári teknősökre is. A veszély elsősorban a vizet tojásrakási céllal elhagyó nőstényeknél, a lerakott tojások elpusztításával kapcsolatosan és a kis teknősök vízbe vezető újánál fokozódott. A vizsgált terület Baja város peremén fekszik, a környezetben állandó lakosság él. Az emberek által tartott és a telkeken kívül kőborló kutyák és macskák szintén potenciális predációs veszélyt jelentenek. Az ilyen típusú élőhelyeken megjelenő, országosan megnövekedett egyedszámú borz és vadászó táplálkozási sajátosságai szintén a teknősök hátrányára befolyásolják az állományviszonyokat. Halastavaknál gyakran pusztítják, pedig jelenléte több haszonállat jár, mint kár: számára inkább a beteg, sérült halak jelenthetnek zsákmányt. Horgásztavaknál esetenként kifogják és a benyelt horog kitépése komoly sérülést okozhat. Mély nyelések esetén talán célszerűbb a horogot levágni az állatban hagyni. Horgász helyek kezelésére mintát jelenthet a budapesti Naplás-tavi WWF referenciaterület: elkülönített rész a tavon, ahol tilos horgászni és figyelemfelkeltő táblák a horgászoknak. Késői ivaréretté válása szintén növeli a faj sebezhetőségét.

A mocsári teknős hosszú távú védelme véleményünk szerint az alábbi programmal biztosítható:

- szemléletformálás, a lakosság minden életkorú rétegére vonatkozóan, amelyet természetesen az ifjúságnál kell elkezdeni,
- a potenciális, a reaktíválható és jelenlegi élőhelyek felmérése, védelme,
- tojásrakó helyek felmérése és védelme.

Tevékenységünk alapvető célja egyetlen őshonos teknősfajunk hosszú távú védelme és megőrzése. Úgy gondoljuk, monitoring jellegű munkáinkkal megalapozottabbá tehetjük az állomány megmentésére tett gyakorlati lépéseket. Előzők mellett erőfeszítéseink jól illeszkednek a Szent László ÁMK Vízgyi Szakközépiskolájának környezeti nevelési programjához és a mocsári teknősök kapcsolódó társadalmi megítélésének javításához. Tervezzük munkánk folytatását 2004-ben: a National Geographic Channel műsorairól más fajoknál bemutatott élővilág nyomonkövetés iteni adaptálása további fontos információkkal szolgálja életük megismeréséhez. A feltételek megteremtése azonban meghaladja anyagi lehetőségeinket, ezért ezúton is kérjük-várjuk segítő szponzorok jelentkezését.

dr. Nebojska László –
Marosvásárhelyi Attila

Kitüntettek

(Fotó: Schmidt Katalin)

Augusztus 18-án adták át a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat ideai kitüntéseit. Schindler Mátýás, a Barátok templomának plébánosa Bács-Kiskun Megye Ifjúságának Neveléséért díjat, dr. Halász Rudolf, az ADUVIZIG igazgatója Bács-Kiskun Megyét díjt vehetett át. Schmidt Antal hidrobiológus munkáját Bács-Kiskun Megye Tudományos díjjal jutalmazták, dr. Deutch Ottó osztályvezető főorvos pedig Bács-Kiskun Megye Egészségügyért díjjal részesült. Agócs Gy. Imre néhai újságíró érdemeit posztumusz Bács-Kiskun Megye Nemzeti Kisebbségeit díjjal ismerték el.

BAJAI HONPOLGÁR

1988. évi alapítású, 2003. szeptember 15. számú, 100 oldalas kiadvány

Városteremtési és
Környezetvédelmi Lap

Megjelenik minden hónap
15-én napján ISDN 1416-4469

http://www.bajohu.hu/bajai_honpolgar/mutato.htm

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felolós vezető:
Bálint Tibor

Tajgái:

Bálint László, dr. Dénes József, Jász Anikó,
Kovács Zita, dr. Laki Ferenc,
Sérey Zsuzsanna, Schmidt Antal

Tervező szerkesztő:
Banga Szabolcs

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

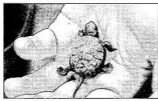
Postacím:
6500 Baja, Olvány Imre u. 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.
Bajai Fiókja 11732033
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ÖRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

Sorsva a kezünkben van